

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
GAMTOS MOKSLŲ FAKULTETAS
APLINKOTYROS KATEDRA

Odeta Kėželienė

ŠIAULIŲ MIESTO INDIVIDUALIŲ SODYBŲ TVORŲ ĮVAIROVĖ

Bakalauro darbas

Darbo vadovė lekt. dr. Rita Mikaliūnaitė

Šiauliai, 2011

TURINYS

IVADAS.....	3
1. LITERATŪROS ANALIZĖ.....	5
1.1 Tvorų funkcijos.....	5
1.2 Tvorų medžiagos.....	8
1.3 Tvorų formos.....	13
1.4 Tvorų konstrukcijos.....	15
1.5 Tvorų įrengimui keliami reikalavimai.....	17
2. DARBO OBJEKTAS IR METODIKA.....	20
3. DARBO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ.....	24
3.1 Vijolių mikrorajono individualių sodybų tvorų funkcijos ir formos.....	24
3.1.1 Vijolių mikrorajono individualių sodybų tvorų funkcijos.....	24
3.1.2 Vijolių mikrorajono individualių sodybų tvorų formos.....	29
3.2 Medelyno mikrorajono individualių sodybų tvorų funkcijos ir formos.....	31
3.2.1 Medelyno mikrorajono individualių sodybų tvorų funkcijos.....	31
3.2.2 Medelyno mikrorajono individualių sodybų tvorų formos.....	34
3.3 Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų tvorų funkcijos ir formos	35
3.3.1 Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų tvorų funkcijos.....	35
3.3.2 Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų tvorų formos.....	38
3.4 Individualių sodybų tvorų konstrukcijos.....	39
3.4.1 Vijolių mikrorajono individualių sodybų tvorų konstrukcijos.....	39
3.4.2 Medelyno mikrorajono individualių sodybų tvorų konstrukcijos.....	40
3.4.3 Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų tvorų konstrukcijos.....	41
3.5 Originaliausių individualių sodybų tvorų dešimtukas.....	43
4. REZULTATŲ APTARIMAS.....	44
IŠVADOS.....	47
SANTRAUKA.....	48
SUMMARY.....	49
LITERATŪRA.....	50
PRIEDAI.....	52

IVADAS

Sodyba – tai privatus visos šeimos ir kiekvieno jos nario individualus pasaulis, į kurį įsileidžiami tik artimiausi ir brangiausi žmonės, tai vieta, kurioje gali pasislėpti nuo viso pasaulio, arba atvirkščiai, atverti ją visiems (Misius, 2000).

Lietuvio sodyba – tai tarsi mūsų tautos istorijos metraštis. Sodyboje atsiskleidžianti etninė kultūra lyg medžio kamienas, šaknimis jungiantis mus su tautos praeitimi, istorija ir kartu patirtimi. Sodyboje viskas iki smulkmenų buvo apgalvota ir suderinta: erdvės, atstumai, formos, proporcijos, konstrukcijos, medžiagos, spalvos, net patogumas. Atrodo, lyg panašiai suplanuota ir sustatyta, bet kiekvieno šeimininko vis kitaip, kiekvienas kaimas vis kitoks, kiekvienas regionas savitas (Bertašiūtė, 2007).

Šiais aukštųjų technologijų, pašėlusio gyvenimo tempo ir atitrūkimo nuo gamtinės aplinkos laikais žmogus neprarado noro turėti nuosavą būstą, puošti jo aplinką įvairiausiais augalais, savo patogumui apsitverti tvora, atsitverti nuo kaimynų (Misius, 2004).

Anglų posakį „Mano namai – mano tvirtovė“ lietuviai įgyvendina savo sklypus apjuosdami tvoromis. Tiesa, žemutės, retos ir atviros medinukės, pro kurias ant šaligatvio virsta bijūnų garbanos, o praeivių galvas glosto prisirpusios vyšnios, jau atgyvena – jas sparčiai keičia gerokai aukštesnės metalinės, medinės, betoninės. Pasak architektų, tvora yra tarsi šeimininkų vizitinė kortelė, išduodanti jų charakterio ypatumus, simbolinė riba, skirianti šeimos gyvenimą nuo aplinkinio pasaulio, ir kartu vienas svarbesnių būsto eksterjero elementų, galinčių sujaukti harmoningą aplinkos vaizdą arba sukurti išpuoselėtą ir vientisą architektūrinį stilių (Genavičienė, 2010).

Tvora – statinių, jų kompleksų, žemės sklypų, kiemų ir kitų plotų medinis, metalinis, mūrinis, gelžbetoninis ar kitoks aptvaras (Lietuvos Respublikos terminų bankas, 2005).

Darbo aktualumas. Nuo senovės sodybų gyventojai tverdavo tvoras, tik jiems tvoros atlikdavo apsauginę funkciją, kad nepabėgtų žvėrys. Keičiasi laikai, keičiasi ir tvorų atliekamos funkcijos, formos ir konstrukcijos keičiasi. Kadangi literatūros, kurioje būtų galima rasti pakankamai medžiagos apie tvoras trūksta, šis darbas svarbus norint išsiaiškinti, kokias funkcijas tvoros atlieka, iš kokių medžiagų jos yra gaminamos, ar pasikeitė naudojamos formos ir ar individualių sodybų šeimininkai tverdami tvoras domisi ir laikosi Statybos įstatyme keliamų reikalavimų.

Darbo naujumas – tokia tema baigiamasis bakalauro darbas yra rašomas pirmą kartą. Tai lyg iššūkis, nes kaip minima anksčiau, literatūros, apie tvoras labai trūksta, o mokslinių darbų šia tema nėra, todėl darbas atliekamas nesiremiant jokiais atliktais tyrimais ar darbais, medžiaga ir gauti rezultatai apie Šiaulių miesto mikrorajonų individualių sodybų tvoras yra gauti individualiai dirbant ir analizuojant gautus duomenis.

Darbo tikslas – nustatyti tvorų funkcijas, formas ir konstrukcijas tirtuose individualiose sodybose Šiaulių miesto mikrorajonuose.

Darbo uždaviniai:

1. Nustatyti tvorų funkcijas, būdingas tirtuose Vijolių, Medelyno ir Ginkūnų individualių sodybų mikrorajonuose, remiantis tvorų aukščiu, ažūriškumu, derėjimu prie aplinkos ir būkle.
2. Nustatyti medžiagas, iš kurių yra pagamintos tirtos tvoros.
3. Apibūdinti tvorų konstrukcijas Vijolių, Medelyno, Ginkūnų mikrorajonų individualiose sodybose.
4. Apibūdinti 10 išskirtinių, originalių individualių sodybų tvorų, pagal pasirinktus kriterijus.

Bakalauro darbe pateikiama rezultatų analizė apie individualių sodybų tvorų, tirtų 3-uose Šiaulių mikrorajonuose, funkcijas, formas, konstrukcijas, apibūdintos medžiagos iš kurių gaminamos tvoros. Tyrimo metu nustatyta, kad dominuoja aukštos, kombinuotos tvoros.

1. LITERATŪROS ANALIZĖ

1.1 Tvorų funkcijos

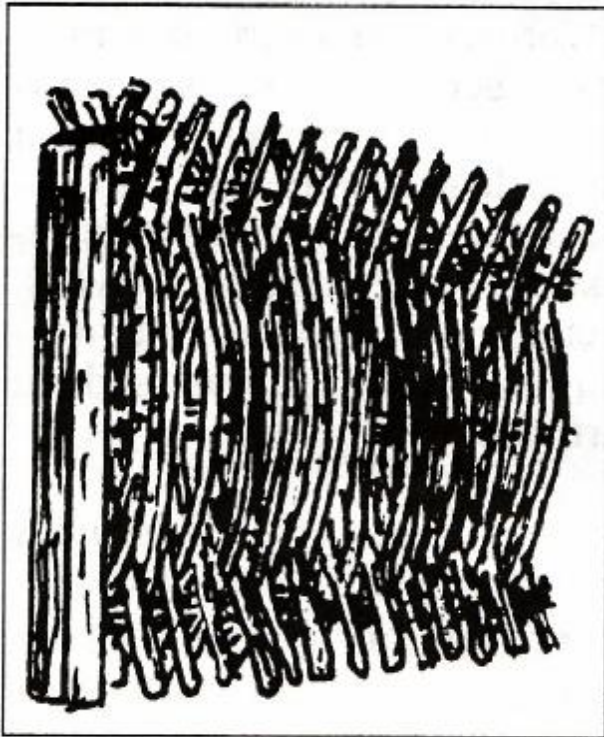
Bene didžiausią įspūdį visais laikais darydavo pasakojimai apie aukštas viduramžių vienuolynų sienas, užbrėžiančias aiškią ribą tarp dviejų skirtingų pasaulių – sekuliaraus ir pasaulietinio. Bėgant metams, o kartu ir besikeičiant gyvenimo būdui, politinei situacijai, pasaulėžiūrai ir pasaulėjautai, pamažu kito ir tvoros. Tvirtą mūrą ir aklinas sienas vis dažniau pakeisdavo lengvesnis ažūras. Gynybinės paskirties pilis netruko pakeisti dvarai, rezidencinės vilos, rūmai, o saugias pilių sienas – dekoratyvios tvoros, be pagrindinės saugojimo paskirties įgavusios naują ir ne ką mažiau reprezentacinę funkciją. Į rūmus atvykstančius svečius jau iš tolo pasitikdavo didingi vartai, puošti jėgą bei galią simbolizuojančiomis dekoratyviomis gyvūnų galvomis, dažniausiai meškų ar liūtų. Ne ką mažesnę įspūdį palikdavo ir pačios tvoros, dabintos augaliniais ir zoomorfiniais motyvais, suteikiančiais joms grakštumo, lengvumo bei puošnumo (Gruiniūtė, 2009).

Bet jeigu aukštuose socialiniuose sluoksniuose tvoros modernėjo bei įgavo vis puošnesnę „veidą“, kaimo sodybose šis kitimas buvo kur kas kuklesnis. Mažesnę pokytį galėjo padiktuoti keletas veiksnių – vyraujanti medžiaga bei tradiciškumas kaip tam tikros vertybės siekis. Be to, visas dėmesys ir investicijos atitekdavo pagrindiniam sodybos pastatui, o tvora – kaip papildomas architektūros elementas – būdavo konstruojama iš pigiausių ir greitai surenkamų, bet patvarių medžiagų. Taigi nuolat darbais užsiėmusiems kaimo žmonėms medinės tvoras susiręsti buvo greičiausias, ekonomiškiausias ir patogiausias sprendimas, prie kurio idėjos, be abejo, prisidėjo ir miškingos kaimų vietovės, padiktavusios šią medžiagą. Tiesa, medinės tvoros negalėjo būti tokios tvirtos ir neįveikiamos kaip mūrinės ar metalinės, tačiau kaimo sodybose tokių ir nereikėjo: žmonės vieni kitus gerai pažinojo, kaimynai paprastai stengdavosi palaikyti draugiškus tarpusavio santykius, o šeimos paslaptis bei jos privatumą kiekvienas mokėjo saugoti, pasitelkdamis kitokius būdus. Tad tvora čia atliko dekoratyvią, ribų atskyrimo ir apsaugos nuo gyvūnų funkcijas. Tačiau net ir kaimo sodybose jos turėjo savo raidą: nuo būtinybės atskirti teritorijas jų vaidmuo pamažu augo į reprezentacinę. Kaime ne ką mažiau negu dvare, norėjosi atvykėlių pasitikti puošniomis tvoromis (Gruiniūtė, 2009).

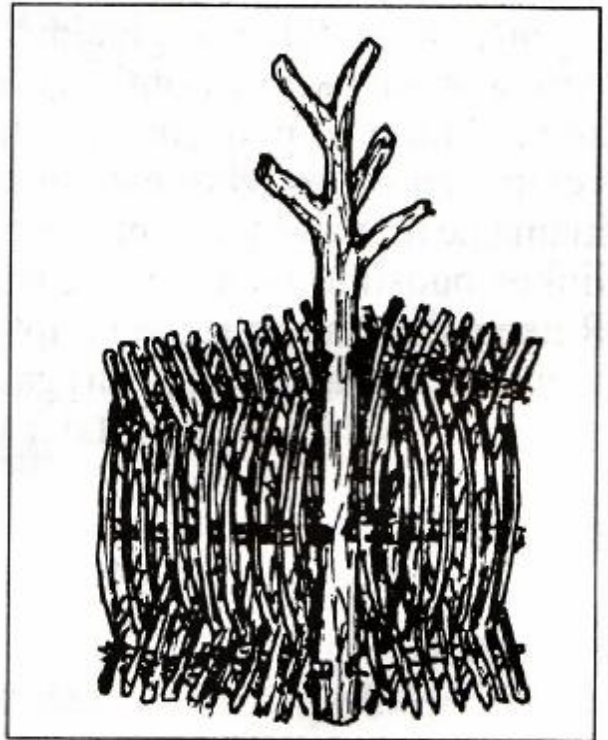
Tvoros atlikdavo, ne tik ūkinę, bet ir puošybines funkcijas: „gerąją“ sodybos pusę stengdavosi aptverti dailesne tvora ir įstatyti puošnesnius vartus bei vartelius.

Lietuvio individualumas, noras atsiriboti bei miškingas kraštovaizdis sąlygojo tvorų gausą kaime. Lietuvoje, ypač Žemaitijoje, labiausiai paplitusi žiogrių tvora. Ji buvo laikoma

viena gražiausių, todėl ganykloms ir lankoms netiko. Žiogriais tverdavo darželius, sodus, daržus, žymėdavo sodybos ribas. Juos darydavo ir tebedaro iš nugenėtų vienodo ilgio eglių šakų, jas pindavo tarp trijų karčių, horizontaliai pritvirtintų prie į žemę įkaltų stulpų. Tokios tvoros aukštį ribodavo pačių žiogrių ilgis. Pindavo ir iš žiogrių be žievės. Sumanesni meistrai vietoje paprasto stulpelio šeimininkės patogumui įkasdavo šakotą stuobrį, ant kurio šakų patogų sumauti puodynes ir ąsočius (Misius, 2000).

1 pav. Žiogrių tvora (Misius, 2000)

2 pav. Šakotas stulpas puodynėms džiovinti (Misius, 2000).

Tvoromis buvo tveriami kaimo keliai, kaime atskiriamos sodybos viena nuo kitos, sodyboje atskiriami kiemai, aptveriami gėlių darželiai, kluoniena, daržai, sodas, pievos, ganyklos, takai gyvuliams išginti. Gerojo kiemo, darželio, sodo tvoros buvo tankios, dažniausiai 1,2–1,6 m aukščio žiogrių (vertikaliai arba horizontaliai išpintų žabų, šakų, plonų kartelių), kad nepralįstų vištos bei kiti smulkūs gyvuliai, arba 1,2–1,3 m aukščio statinių, Rytų Aukštaitijoje vadintų „perkonėliais“ (tankiai prikaltų prie horizontalaus skersinio arba tiesiog sukastų į žemę vertikalių tašelių, rąstelių, karčių, pusrąščių, lentų). Žiogrių ir statinių tvorose įrengiami varteliai (Vasiliauskaitė, 2009).

3 pav. „Perkonėlių“ tvora paminklinėje Jakštų sodyboje Mėčionių k. Ignalinos r. (Vasiliauskaitė, 2008)

Šiandien tvorų paskirtis išlieka tokia pati, kaip ir ankstesniais laikais: atskirti teritorijas, saugoti ir puošti. Jos saugo nuo triukšmo, vėjo, dulkių, svetimų akių, saugo nuo chaotiško žmonių ir gyvūnų judėjimo judrioje vietose – vaikus nuo nelaimių, puošia sodybą ir formuoja erdves. Sodyboje grožis ir nauda nėra nesuderinami dalykai. Dar antikos laikais Sokratas tarp grožio ir tikslo dėdavo lygybės ženklą. Šių funkcijų tarpusavio santykiai atsispindi ir mūsų sodybose, aptvertose aukšta ar žema, aklina ar ažūrine tvora, todėl renkantis kokia ji bus būtina kruopščiai apsvarstyti sodybos sklypo ribų tarpusavio santykį ir busimų erdvių formavimo galimybes atsižvelgiant į būsimos tvoros ribą, jos tipą, pastatų išdėstymą bei sklypo orientaciją pasaulio šalių atžvilgiu (Misių, 2004).

Kauno technologijos universiteto Architektūros ir kraštovaizdžio katedros vedėjas, Kultūros vertybių apsaugos departamento saugomo kultūrinio kraštovaizdžio aukščiausios kategorijos ekspertas Jurgis Bučas teigia, kad šiandien tvoros reikalingos, tačiau jis taip pat pabrėžia jų funkcionalumą, savitumą bei estetiškumo būtinybę. „Lietuviai visada tvėrė tvoras: Žemaitijoje jos buvo vienokios, Aukštaitijoje – kitokios. Natūralu, jog žmogus, turintis privačią nuosavybę, stengdavosi ją aptverti. Juk, priešingu atveju jai iškyla reali grėsmė tapti viešo naudojimo teritorija. Kokio aukščio tą nuosavybę sauganti tvora turėtų būti, manau reikėtų palikti spręsti individualiai, tačiau labai svarbu sugebėti pasirinkti taip, kad savo privatumą užtikrintum nepažeisdamas kitų interesų. Kaip žinome, kuo tankiau apgyvendinta teritorija, tuo labiau išauga ir šis privatumo poreikis. Tačiau tai nereiškia, kad turėtume užsistatyti aklomis, kelis metrus siekiančiomis tvoromis. Geriausiu variantu laikomos esančios žmogaus akių lygyje. Nors iš pirmo žvilgsnio tokios atrodytų lyg ir nedidelės, jos jau prasilenkia su mūsų tradicijomis, kurios atnešė neaukštas, 1,2-1,5 metro siekiančias tvoras. Aukštos, aklinos, masyvios tvoros reikalingos vietose, kur nuolat susiduriama su dideliu transporto judėjimu, triukšmu, nešvariais

dulkėtais keliais. Tokiu atveju jos atlieka svarbią apsaugos funkciją. Tačiau visais kitais atvejais jomis užsitverdami daugelis parodo savo brutualų elgesį su aplinka“ (Gruiniūtė, 2009).

Apibendrinant išanalizuotą literatūrą, galima išskirti šias tvorų funkcijas: saugumo, reprezentacinę, ūkinę, puošybinę, riboženklį.

1.2 Tvorų medžiagos

Tvoros statomos iš įvairių statybinių medžiagų - medienos, plytų, metalo, gelžbetonio, natūralaus akmens, sintetinių medžiagų (plastiko), o kartais derinamos kelios medžiagos: medis su metalu, natūraliu akmeniu ir t.t., tokios tvoros dar vadinamos kombinuotomis. Taip pat yra ir stiklo tvorų, bet Lietuvoje jos nepopuliarios (Kandrotas, 2007).

Medinės tvoros sodybai suteikia lengvumo, tvarkingumo įspūdį ir sukelia romantiškus jausmus bei kaimo nostalgijos pojūtį. Jos paprastos, praktiškos ir gerai dera tiek mieste, tiek kaime. Viena jų ilgaamžiškumo ir patrauklumo sąlygų – tinkamas tvėrimo medžiagos pasirinkimas. Tam geriausiai tinka pušies, eglės ir maumedžio mediena, bet tiks ir uosis, ąžuolas, guoba ar šermukšnis (Misius, 2000).

Medinę tvorą pastatyti nesudėtinga ir gana pigu. Ji ne prasčiau nei kitos saugo nuo nekviestų svečių ir netgi nuo pavydžių žvilgsnių. Medinės tvoros paprastai gaminamos iš spygliuočių medienos – pušies arba eglės. Pirmiausia dėl to, kad eglinės lentos kainuoja gerokai pigiau, nei pavyzdžiui, ąžuolinės. Antra, jų gerai laikosi dažai. Trečia, spygliuočių tvoros, palyginti su kitų rūšių medienos, amžius gerokai ilgesnis (Jonienė, 2007).

Siekiant atitolinti puvimą, medieną reikia apdoroti apsauginiu tepalu. Patirtis rodo, kad tada mediena nekels rūpesčių 15-20 metų. Antiseptiniu tepalu reikia ištepti prieš montuojant. Jei bus impregnuojama sumontuota tvora, lentų susikryžavimo vietos liks neapsaugotos. Kad medinė tvora nepūtų, krituliai turi kuo greičiau pasišalinti, o drėgmė – nesiskverbti į medieną (Ильхан, 2007).

Medinės tvoros pigesnės, lengviau gaminamos ir montuojamos. Egzistuoja daugybė medinių tvorų stilių. (Ильхан, 2007).

Kaimo vietovėse ir gyvenvietėse daugiausia tveriamos medinės tvoros. Kartais jos paliekamos grubios ir natūralios (kaimiškas stilius), kartais, norint pagražinti vaizdą, dažomos. Baltai dažytos tvoros dera prie kaimo aplinkos, kur lygus kraštovaizdis, taip pat jos tinka pajūrio sritims. Ypač gražu baltos tvoros prie klinkerinių namų (Simon, 1997).

4 pav. Kaimiško stiliaus tvora.
Nidos g. 15, Šiauliai

5 pav. Kaimiško stiliaus tvora.
Sodo g. 35a, Šiauliai

Žinotina, kad obliuotos medienos paviršius kietesnis, todėl impregnuojančios medžiagos bei dažai giliai neįsigeria, susidariusi plėvelė po kurio laiko nusilupa. Neobliuotos medienos paviršius šiek tiek pasišiaušęs, dažai gerai įsigeria į nelygumus. Be to, obliuota mediena brangesnė (Preikštas, 2008).

Mieste medis dažnai pakeičiamas metalu. Įprasta metalines tvoras statyti ant mūro arba cokolio. Dažniausiai atskiros tvoros dalys pakabinamos tarp stulpų (Simon, 1997).

Tie žmonės, kuriems svarbios amžinosios vertybės, gali rinktis metalinę tvorą. Ji ištikimai ir ilgai stovės sklypo sargyboje (Jonienė, 2007).

Metalinė tvora suteikia patikimesnę apsaugą, ilgaamžiškesnė už medinę. Metalinėms tvoroms tinka įvairaus pavidalo metalas: vielos tinklas, įvairių matmenų apvalūs, kvadratiniai, šešiakampiai strypai, skarda ir juostos, įvairaus skersmens vamzdžiai, smulkesnis kamuotis. Daromos kaltos, lietos, tekintos detalės arba sekcijos, užpildančios visą tapstulpį. Detalės suvirinamos elektra, jungiamos varžtais arba kalvišku būdu, t.y. kniedėmis, kabėmis, susukamos arba suplakamos (Misius, 2000).

Nerūdijančio plieno tvoros brangesnės už paprasto juodojo metalo tvoras, bet nerūdijančio plieno tvoros yra ilgaamžės - jų nereikia prižiūrėti, jos visuomet dekoratyvios (Zarambienė, 2010).

6 pav. Metalinė tvora. Sedos 11, Šiauliai

Kadangi metalinė tvora turi daug pranašumų, ji ir kainuoja brangiausiai. Dažnai žmonės dekoratyvia užtvara atitveria tik priešakinę sklypo pusę, o kitoje dalyje, taupydami pinigus, pastato paprastesnę ir pigesnę. Kalbant apie kainas, tarp metalinių tvorų irgi nėra lygybės. Pačios brangiausios – kalvių darbo, iškalto pagal individualų projektą, ypač jeigu brėžinys gana įmantrus. Kainą lemia ir pasirinktas raštas, medžiagos, puošybos elementai (Jonienė, 2007).

Metalinių tvorų ažūriškumas gali būti įvairus. Šios tvoros pakankamai saugios, jų galimybės labai plačios: nuo senoviškų meniškų kalvio gaminių iki modernių ir gaminamų pramoniniu būdu (Paulauskas, 2010).

Akmeninę tvorelę geriausia statyti iš briaunotų natūralių akmenų, pavyzdžiui, smiltainio. Tai, ką siūlo statybinių medžiagų parduotuvėse, yra brangu, todėl perkant reikiamą kiekį nesunku apsirikti. Jei gyvenama kaime, reikia atkreipti dėmesį į sugriautus ūkinius pastatus ir gyvulių tvartus. Seniau jie buvo statomi iš smiltainio, kurį dabar išstūmė kitos medžiagos. Griuvėsių krūvoje, kol ji dar nebus išvežta, tikrai galima rasti pakankamai medžiagos tvorelės statybai. Jei tvorelė neaukštesnė nei 80 cm, jai nebūtinai reikės betoninis pagrindas. Pakanka iškasti negilų griovį ir į jį sukloti pirmą akmenų ir žvirgždo sluoksnį. Apatiniam sluoksniui parenkami didesni akmenys lygiu paviršiumi. Tvorelė statoma plytų ar čerpių klojimo principu: akmenys dedami taip, kad horizontali linija būtų kuo tiesesnė, o vertikalūs tarpai nesutaptų. Akmenys klojami platesne briauna į priekį, kad susidarytų nuolydis ir kiekviena eilė remtųsi į šlaitą (Jantra, 1998).

Akmeningose vietovėse kartais buvo sukraunamos apie 1 m aukščio tvoros iš lauko akmenų. Vartai ir varteliai įrengiami tarp atskirų kiemų, ties įvažiavimais į sodybą, kluonieną, ūkinį kiemą ar daržus (Vasiliauskaitė, 2009).

Visiškai aklinos akmenų tvoros yra neįdomios, jas galima pajvairinti akmenis derinant su plytomis ir t.t. Akmeninė tvora, ypač skaldytų akmenų yra brangiausia. Kad ji neatrodytų monotoniškai galima susodinti į paliktus tarpus augalus.

7 pav. Ištininė akmenų tvora. Šiupylių kaimo kapinės. Šiaulių raj.

8 pav. Ištininė akmenų tvora. Šiupylių kaimo kapinės. Šiaulių raj.

Tvorai netinka marmuras, tai minkštas akmuo, reikalaujantis daug priežiūros ir tinka puošti tik namų vidinę erdvę (King, 2007).

Mūrinės ar gelžbetonio tvoros. Tai – įrenginiai, turintys tvirtą pamatą, atitinkantį grunto išalimo lygį. Mūrinės ar gelžbetoninės tvoros yra tvirtos, ilgaamžės, stabilios ir dažniausiai naudojamos tuo atveju, kai norima gerai izoliuoti ir apsaugoti teritoriją nuo pašalinių. Tokios tvoros konstrukcija dažnai parenkama vienuolynų, specialios paskirties statinių ir gamybinių pastatų aptvėrimui, o rečiau – gyvenamai statybai. Mūrinė tvora dažnai būna aklina, aukšta ir visiškai nepermatoma (Paulauskas, 2010).

Betoninė tvora atrodo sunki, griozdiška, tačiau iš tikrųjų betonas yra šiuolaikiška ir įdomi medžiaga. Jis puikiai išsilaiko drėgno klimato sąlygomis. Gelžbetonio plokščių tvorai pamatai nebūtini. Tokios tvoros tinka žmonėms, norintiems labai greitai ir pigiai apsitverti sklypą (Mchoy, 2002).

Tvorą galima sumūryti ir iš plytų. Tik ji sunki, tad reikia tvirto pagrindo. Jeigu gruntas purus, pamato griovį galima kasti gana gilų. Kitos išeities nėra, nes tvora nugrius. Griovyje yra įstatoma lentinė forma ir liejamas betonas. Į jį įsmeigiami metaliniai arba gelžbetonio stulpai, kurie sutvirtina tvorą. Grožio jie negadina, nes apmūrijami plytomis ir jų nematyti. Plytų

išdėstymas gali tapti tikra kūryba – horizontaliai, vertikaliai, su tarpeliais ar be jų (Jonienė, 2007).

Plastikinės tvoros Lietuvoje – dar naujiena. O štai Amerikoje, kur mediena labai brangi, net 80% užtvartų yra pagaminta iš plastiko. Lietuvoje šios tvoros netruks prigyti, nes plastikinės tvoros labai panašios į mūsų pamėgtas medines. Plastikinėms tvoroms nebaisūs oro temperatūrų svyravimai, drėgmės, ultravioletinių spindulių poveikis. Medžiaga, iš kurios gaminamos plastikinės tvoros, nepūva, nesilupa, netrupa, neskilinėja, nesisluoksniuoja, nesipučia. Jų neveikia ir korozija. Tad gamintojai plastikinėms tvoroms suteikia 50 metų garantiją (Matulevičienė, 2009).

9 pav. Plastikinė tvora (Paulauskas, 2010).

10 pav. Plastikinė tvora (Paulauskas, 2010).

Iš pirmo žvilgsnio plastikinę tvorą sunku atskirti nuo medinės - jos tiksliai imituoja lentas, lentų skydus ir rąstelius. Plastikinė tvora dažniausiai surenkama iš stulpų, horizontalių sijų, vertikalių plokščių ir stogelio detalių. Viskas gaminama iš tankaus ir kieto polivinilchlorido (PVCH), nudažyto įvairiomis spalvomis. Šis plastikas atsparus šalčiui ir karščiui (nuo -30 iki

+50 °C), o šiauriniuose rajonuose dar papildomas plastifikatoriumi, kuris suteikia medžiagai elastingumo (Matulevičienė, 2009).

Plastikinės tvoros nereikia dažyti ar kitaip prižiūrėti. Pakanka kartais susikaupusį purvą nuplauti vandeniu. Šios tvoros Lietuvoje negaminamos, jos importuojamos iš JAV. Žmones gąsdina nemaža jų kaina, todėl Lietuvoje plastikinių tvorų paklausa nėra labai didelė.

Vielinio tinklo tvora ir gera, ir nebrangi. Yra daug vielinių tvorų rūšių. Tinklai gali būti suvirinti arba supinti. Galima įsigyti įvairaus pločio ir spalvų rulonų, su smulkiais ar stambiais langeliais, cinkuoto tinklo, padengto tam tikru polimeru ar nudažyto milteliais. Šie vielos apdorojimo būdai trukdo plisti rūdims. Cinkuotos tvoros nereikia kiekvienais metais perdažyti, ji ilgai nepraranda dekoratyvumo. Tinklas su polimeriniu paviršiumi paprastai būna žalios spalvos, dar atsparesnis korozijai (Jonienė, 2007).

Vari-antai	Pamatai	Cokolis	Stulpeliai	Tarpstulpiai	Stogeliai
1	Juostiniai, monolitinio betono	Mūrinis tinkuotas	Mūriniai tinkuoti	Mūriniai tinkuoti	Čerpių, skardos, betono
2				Mediniai aklini	Čerpių
3	Juostiniai betono bloku	Mūro arba betonu tinkuotas arba ne	Plytų mūro tinkuotas arba ne	Mediniai ažūriniai Metalo tinklo Metalo grotelių Kalto metalo	betono, skardos, lentelių
4		Tašytų arba lauko akmenų mūro	Tašytų arba lauko akmenų mūro		
5	Juostiniai lauko akmenų ir betono			Medinių stačių, gulsčių, įžambių rastelių	Čerpių, betono, lentelių, išilginių lentų, medinių
6					Metalo tinklo, apauginto vijokliniais augalais arba karpoma gyvatvorė
	Poliniai			Karpoma gyvatvorė	
7	Poliniai	Nėra	Gelžbetonio	Karpoma gyvatvorė	Betono
8					

11 pav. Kombinuotų tvorų pagrindiniai deriniai (Kandrotas, 2007).

Nebūtina visą tvorą statyti iš vienos medžiagos: pažeidžiamesnę tvoros dalį galima statyti iš plytų, o vadinamąją „fasadinę“ dalį padaryti kuo gražesnę, tinkamesnę prie aplinkos, taigi galima pasirinkti kombinuotą tvorą (Preikštas, 2008).

Kombinuotos tvoros – tai tvoros, kurių konstrukcija susideda iš visų tipų elementų: cokolio, stulpelių, pamatų, tarpstulpių. Jų variantų galimybės yra neribotos (Kandrotas, 2007).

Apibūdinant tvoroms gaminti naudojamas medžiagas Lietuvoje, galima išskirti šias: medis (medinė tvora), akmuo (akmeninė tvora), metalas (metalinė tvora), plytos (plytų tvora), betonas (betoninė tvora).

1.3 Tvorų formos

Tvoros pasirinkimą lemia gyvenamosios vietos ypatumai: kraštovaizdis, santykiai su kaimynais, eismo intensyvumas. Ji turi derėti prie sodybos pastatų architektūros. Dažnai daroma iš tų pačių medžiagų kaip ir pagrindiniai statiniai (Jonienė, 2007).

Tvora turi derėti prie namo stiliaus, vietovės, net gatvės. Dizaineriai pataria aptvarą derinti prie pagrindinio pastato. Medinis namas geriausiai atrodys apsuptas medinės tvoros, plytiniam pastatams tinka plytinės arba kombinuotos plytinės - metalinės (kaltinės) tvoros. Medinę tvorą nesunku pritaikyti ir prie užmiesčio sodybos, ir prie modernios architektūros miesto namo (Preikštas, 2008).

Forma – bet kuris erdvės elementas arba taškų, linijų, briaunų, kampų, paviršių, figūrų ir kt. darinys. Jei visi elementai būtų vienareikšmiai, tai kompozicija būtų neišraiškinga, monotoniška. Svarbiausius kompozicijos elementus iš antraeilių galima išskirti naudojant formas, spalvos akcentą ar panaudojant neįprastą formą, kuri išsiskirtų iš kitų vyraujančių aplinkui. Formomis bei spalvomis galima žaisti norint išvengti monotonijos kompozicijoje.

Metalinės tvoros pasižymi formų įvairove, grakštumu ir ažūriškumu. Kaimuose ir miesteliuose labai paplitusios metalo virbų ir kampuočių tvoros. Viršutinė jų dalis dažniausiai puošiama geometrinių formų ar augalinių motyvų lankstiniais. Jos atrodo tvarkingai ir atitinka estetinius reikalavimus. Ištiesi ornamentuotą tvorą pasitaiko rečiau. Tvoros papuoštos geometriniomis formomis ir augaliniais motyvais, be praktinės paskirties turi žavėti ir džiuginti puošnumu, leisti džiaugtis malonių vaizdų ir gražiai tvarkomą sodybą (Misių, 2000).

Tai nėra pigu. Tačiau įdėtos lėšos ir darbas paprastai duoda puikių vaisių – sunki geležis virsta įvairių formų ir raštų nėriniu. Graži tvora tampa šeimininko pasididžiavimu, džiugina ir praeivių akis (Jonienė, 2007).

Estetiniu požiūriu tvora prie gyvenamojo namo turi derėti, t.y. būti tokio pat stiliaus. Objekto stilių nusako jų formos, medžiagos ir faktūros tapatumas bei mastelio (santykinio dydžio) dermė. Kitaip tariant, tvora turi atkartoti pastato dalių formą, būti tos pačios medžiagos, spalvos ir faktūros. Tvoros cokolis (virš žeminę pamato dalis) turi atitikti namo pamatus medžiagos, faktūros ir spalvos atžvilgiu. Jeigu gyvenamasis namas puoštas kalto metalo laiptų ir balkono turėklais, langai – grotelėmis, tvorų tarpstulpiai turi atitikti arba bent atspindėti turėklų bei grotelių formą, puošybą bei spalvą (Kandrotas, 2007).

12 pav. Kiemo puošmena – vartai. Sedos 7, Šiauliai

Dažniausiai dėmesį traukia tos vietos, kur susikerta daugiausia linijų. Viena iš tokių vietų sodyboje yra vartai ir varteliai. Prie jų iš išorės ir vidaus veda įvažiavimo, tako, gyvatvorių, tvorų ir jų elementų linijos. Tai tarsi linijų sankryža. Jeigu vartus ir vartelius įrėmintume aukštais stulpais su stogeliu arba arkomis, būtų dar didesnis efektas. Dėl to vartai ir varteliai visuomet pritraukia visų dėmesį, todėl jie turi būti puošnesni už tvorą bei paryškinti augalais (Misius, 2004).

Projektuojant vartus ir vartelius reikia skirti daug dėmesio jų apipavidalinimui: formai, spalvai, stiliui ir akcentavimui. Patys vartai dažniausiai būna įrėminti stambesniais, tačiau tokio pat stiliaus stulpeliais ir išsiskirti iš tvoros savo puošnumu, forma, įrėminimu ir akcentais (Misius, 2000).

1.4 Tvorų konstrukcijos

Tvoros konstrukcijos atžvilgiu gali būti: statinės, gulstinės, tinklinės, rėminės, pintinės, skydinės, mūrinės, krautinės bei kombinuotos su pamatais ar be jų (Kandrotas, 2007).

Visos tvoros yra gražios, tačiau gražiausios iš visų išsiskiriančios yra tvoros, kurių konstrukcija susideda iš visų elementų: pamatų, cokolio, stulpelių, tarpstulpių su stogeliais. Tai kombinuotos tvoros, kurių variantų galimybės yra neribotos. Galimi variantai ir su gyvatvorėmis bet medžiais tiek šalia tvoros, tiek ir tarpstulpiuose (King, 2007).

13 pav. Kombinuota tvora. Gruzdžių kaimas, Šiaulių raj.

Įvairios tvoros, jų konstrukcijos ir vartai turėjo svarbios įtakos sodybos ar kaimavietės vaizdui, išryškino erdvių struktūrą, sodybos ar kaimo kontūrus: gatvių, takų, daržų, žemės ūkio paskirties sklypų ribas. XX a. antrojoje pusėje sunykus tvoroms, dingo aiški kaimo struktūra, prarastos sodybos erdvių proporcijos, tvarkos ir jaukumo pojūtis (Vasiliauskaitė, 2009).

Bet kurią tvorą sudaro atraminiai stulpai, skydai arba statiniai ir tvirtinimo detalės. Atraminiai stulpai dažniausiai gaminami iš metalo, betono, plytų, medžio. Trumpiausiai tarnauja mediniai stulpai: 5-10 metų. Medinių statramsčių diametras turėtų būti ne mažesnis nei 14 cm, o ilgis neviršyti 2,3 m. (Preikštas, 2008).

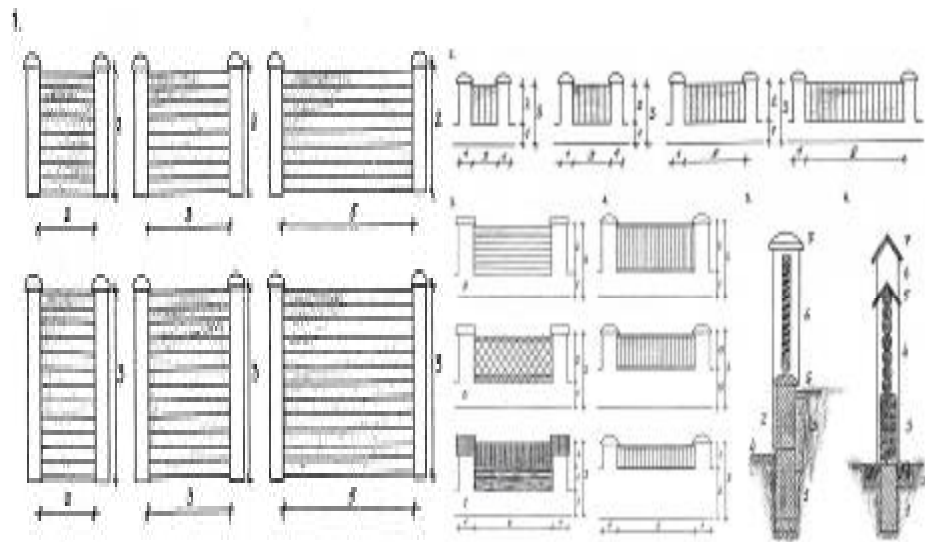
Stulpai tvorai statyti turi būti pakankamai tvirti ir stori, nes jie turi atlaikyti vėjo jėgą. Kiek stulpo reikia įkasti į žemę, priklauso tik nuo tvoros aukščio. Tvoros, kurios aukštis bus apie 1,2 m, stulpą reikia įkasti į žemę 60 cm. Jei tvora bus aukštesnė nei 1,2 m, kas trečiam stulpui būtina papildoma atrama. Mažesnėms tvoroms stipriau įtvirtinamas tik kas ketvirtas stulpas. Lygiame sklype atramas tvorai pakanka įkasti 70-90 cm gyliu. Jeigu žemė sunki, arba atvirkščiai - labai lengva, laki, sklypas šlaite, arti gruntiniai vandenys - rekomenduojama įkasti net 150- 200 cm. Kitaip atraminiai stulpai judės, tvora iškryps arba nuvirs (Preikštas, 2008).

Metalinius stulpus - plieninius stačiakampius ar apvalius nuo 50 mm skersmens vamzdžius pageidautina apdoroti apsauginėmis medžiagomis, apsaugoti nuo lietaus vandens, kad nerūdytų išorė ir vandens nepatektų į vidų (užšaldamas vanduo gali suplėšyti metalinį vamzdį). Viršų reikia uždengti stogeliu. Cementinių vamzdžių vidų reikėtų užpildyti cementiniu mišiniu, armuoti metaliniu strypu (14-16 mm diametro). Gelžbetonio stulpams įliejamos 2- 4 vertikalios armatūrinės sijos (Шырмав, 2007).

Statant sunkias (plytų ar akmens) arba aukštas tvoras, kai bėginis metras sveria 100-150 kg, taip pat kai statoma šlaite, būtinas juostinis pamatas. Plytiniai stulpai mūrijami ant betono arba plytų pamato. Pamatinių stulpų skerspjūvis - 380x380, 380x510 mm, stulpų iš plokščių akmenų - ne mažiau 500x500 mm, iš tašyto akmens - ne mažiau 600x600 mm. Plytiniai pamatiniai stulpai mūrijami 20-30 cm virš grunto paviršiaus. Tarpai įgilinami 15-20 cm ir užpildomi plytomis (250 mm plotis), skalda, akmenimis (400 mm).

Medžiagos tarpatramių užpildymui gali būti pačios įvairiausios, priklausomai nuo namo stiliaus ar šeiminių pageidavimų. Vidutinis atstumas tarp stulpų - 2-3 m. Tarpo tarp atramų ilgis turi būti skersinių ilgio kartotinis. Gulekšnių matmenys nustatomi pagal tarpatramio ilgį, konstrukcijos svorį ir pačios medžiagos kokybę (Preikštas, 2008).

Pažvelgus į tvorą, didžiausią jos plotą užima tarpstulpių elementai. Tvoros struktūroje nemažą plotą užima ir stulpeliai, cokolis ir stogelis. Vienas iš tvoros kompozicinių sprendimų yra jos elementų tarpusavio santykių nustatymas pasinaudojant auksine proporcija, kuri apytikriai išreiškiama šiais skaičių santykiais 1:1, 1:2, 2:3, 3:5, 5:8. Ši proporcija yra plačiai žinoma, o jos santykiai – priimtinausi žmogaus akiai. Ja pasinaudojus labai paprastai galima nustatyti priimtinausią santykį tarp tarpstulpio elementų ilgio ir aukščio, tarp stulpelio ir cokolio aukščio bei tarpstulpio ilgio, tarp cokolio, stulpelio ir stogelio aukščio bei tarpstulpio ilgio ir kitus, tvoros kompozicijai reikalingus santykius (Kandrotas, 2007).

14 pav. Tvoros elementų tarpusavio santykių nustatymas pasinaudojant auksine proporcija (Kandrotas, 2007).

14 pav. Tvoros elementų tarpusavio santykių nustatymas pasinaudojant auksine proporcija. Iliustracijose pavaizduota: 1. Tarpstulpių aukščio ir pločio deriniai. 2. Tarpstulpių ir cokolių aukščių bei tarpstulpių ir stulpelių pločių deriniai. 3. Tarpstulpių užpildymo variantai. A

– horizontalių lentų skydas; B – obliuotų tašelių grotelės; C – horizontalių rąstų tvoros elementas su lentų stulpeliu. 4. Tvoros ir cokelių aukščių bei tarpstulpių ir stulpelių pločių deriniai. 5. Tvoros, įrengtos ant skirtingų žemės lygių ribos, skersinis pjūvis. 1 – pamatai, 2 – cokolis, 3 – drenažinis žvyro sluoksnis, 4 – nuogrinda, 5 – cokolio stogelis, 6 – stulpelis su tarpstulpio elementu, 7- stulpelio stogelis. 6. Akmenų mūro tvoros su gulsčių rąstelių tarpstulpiais skersinis pjūvis. 1- pamatai, 2 – nuogrinda, 3 – cokolis, 4 – tarpstulpio elementas, 5 – tarpstulpio stogelis 6 – stulpelis, 7 – stulpelio stogelis (Kandrotas, 2007).

1.5 Tvorų įrengimui keliami reikalavimai

Nuo 1994-ųjų iki 2002-ųjų metų tvoros buvo statomos pagal paruoštą ir suderintą projektą, laikantis šiuo metu nebegaliojančių RSN 151-92 "Miestų ir gyvenviečių sodybos" reikalavimų. Kaimynų sutikimai buvo reikalingi tais atvejais, kai tvora statoma ant sklypų ribos. O tokio sutikimo neturint, tvora statoma savo sklype, prie jo ribos. Tačiau pagal reikalavimus sklypo šiaurės (šiaurės rytų, šiaurės vakarų) pusėje tvora turėjo būti ažūrinė, kurios kiaurymių plotas sudarytų daugiau kaip 50 % viso tvoros ploto. Kitokios tvoros galėjo būti projektuojamos tik turint notariškai patvirtintą gretimų sodybų (sklypų) savininkų (nuomininkų) sutikimą, kuriame nurodytas tvoros aukštis, tipas ir vieta (Jonienė, 2007).

Nuo 2004 04 16 d. įsigaliojusio Statybos techninio reglamento STR 1.01.07:2002 priedo ištraukos: I-os grupės nesudėtingi statiniai:

Nesudėtingas statinys – paprastų konstrukcijų pastatas, kurio didžiausias aukštis 8,5 m, kurio visų aukštų, antstatų, pastogės patalpų ir naudojimo paskirtimi susietų priestatų plotų suma yra ne didesnė kaip 80 kvadratinių metrų ir kurio rūsys (pusrūsis) yra ne didesnis kaip vieno aukšto; paprastų konstrukcijų inžinerinis statinys (Lietuvos Respublikos seimas, 2004).

1.2.2. sklypo (ar jo dalies) tvora – ažūrinė (vielos tinklo, metalo juostų, virbų, medžio tašelių, vytelių, karčių ir pan.) su betoniniais, metaliniais ar medininiais stulpais (išskyrus tvorą iš spygliuotos vielos), ne aukštesnė kaip 1,8 m; tokių pačių konstrukcijų, ne aukštesnė kaip 2 m ganyklos tvora žemės ūkio paskirties žemėje; ištisinė tvora iš medinių lentelių ar tašelių su medininiais, metaliniais ar betoniniais stulpais, ne aukštesnė kaip 1,8 m.

Statybos įstatymo nustatytų reikalavimų išimties I grupės nesudėtingiems statiniams, išskyrus statomus nekilnojamosios vertybės teritorijose ir saugomose teritorijose:

12.3.1. neprivalomas statinio projektas;

12.3.2. nereikalingas statybos leidimas;

12.3.3. neprivaloma skirti (pasamdyti) statybos vadovą;

12.3.4. neprivaloma statinio statybos techninė priežiūra;

12.3.5. nereikalingas statybos leidimas statinį griauti;

12.3.6. neprivaloma atlikti: statinio kadastrinius matavimus, statinio pripažinimą tinkamu naudoti ir statinio registravimą Nekilnojamojo turto registre (Lietuvos Respublikos seimas. Nesudėtingi (tarp jų laikini) statiniai).

Bet kokia tvora ant sklypo ribos gali būti statoma, tik turint rašytinį gretimo sklypo savininko sutikimą. Be gretimo sklypo savininko sutikimo prie sklypo ribos (tvoros konstrukcijoms neperžengiant sklypų ribos) tvoras galima statyti:

1) statytojo sklypo šiaurinėje pusėje (tarp $(>)315^\circ$ ir $(<)45^\circ$) - ažūrinę tvorą, kurios kiaurymių plotas didesnis už 50% bendro tvoros ploto (įskaitant ir stulpų bei tvoros cokolinės dalies, metančios šešėlį į gretimą sklypą, plotą) (toliau - kiaurymių plotas);

2) statytojo sklypo rytinėje (tarp 45° ir 135°) ir vakarinėje (tarp 225° ir 315°) pusėse: ažūrinę tvorą, kurios kiaurymių plotas didesnis už 25%;

3) statytojo sklypo pietinėje pusėje (tarp $(>)135^\circ$ ir $(<)225^\circ$) – tvoros tipas nereglamentuojamas.

Statant tvoras tarp sklypų, kurių paviršius turi skersinį (tvoros atžvilgiu) nuolydį, tvoros aukštis (įskaičiuojant į jį cokolį – atraminės sienutės viršutinę dalį) skaičiuojamas (matuojamas) nuo aukštesniojo žemės paviršiaus.

Tvoros su cokoliais neturi kliudyti paviršinio vandens nutekėjimo nuo gretimo sklypo; kai yra toks pavojus, statytojas privalo, susitaręs su kaimyninio sklypo savininku, įrengti paviršinio vandens nutekėjimo sistemą (į lietaus nuotakyną, griovį, drenažą ar rasti abiem savininkams priimtina sprendimą), gavus jos savininko sutikimą raštu (Lietuvos Respublikos seimas, 2004).

2. DARBO OBJEKTAS IR METODIKA

Darbo objektas – individualių sodybų tvoros.

Surinkta ir išnagrinėta literatūra apie tvoras mažojoje architektūroje, jų atliekamas funkcijas, jų gaminimui naudojamas medžiagas, tvorų formas ir konstrukcijas. Gilinantis į darbą išnagrinėti reikalavimai keliama tvorų įrengimui.

Norint nustatyti kokios yra tvorų funkcijos, formos ir konstrukcijos buvo įvertinta 150 individualių sodybų tvorų, esančių Šiaulių miesto skirtinguose mikrorajonuose. Pasirinkti trys mikrorajonai: Medelyno, Vijolių ir Ginkūnų. Medelyno seniūnijoje gyvena apie 6200 gyventojų. Tai Šiaulių miesto šiaurės vakarų rajonas, 3–5 km nuo miesto centro. Ginkūnai – gyvenvietė Šiaulių rajono savivaldybėje, greta šiaurės rytų Šiaulių miesto ribos, Ginkūnuose gyvena apie 2960 gyventojų. Vijoliai – gyvenvietė Šiaulių rajone, Šiaulių miesto šiaurės vakarų rajonas. Vijoliuose gyvena 1154 gyventojai. Vijoliai Šiaurėje ir rytuose ribojasi su Medelynu (Šiaulių miesto savivaldybės tinklapis <http://www.siauliai.lt/miestas/index.php>).

15 pav. Tyrimo vietos: 1 – Ginkūnai, 2 – Vijoliai, 3 – Medelynas (Baltic states kelių atlasas, 2001).

Nuotraukoje skaičiais pažymėti pasirinkti mikrorajonai ir nurodoma teritorijos dalis, kurioje atliktas darbo tyrimas.

Pasirinkti mikrorajonai, kuriuose didžiąją dalį teritorijos užima individualios sodybos.

Visos pasirinktos individualios sodybos vertintos pagal įvairius kriterijus, analizuota ar įrengtos tvoros atitinka išanalizuotoje literatūroje pateiktus reikalavimus tvorų įrengimui.

1 lentelė.

Pagrindinė darbo rezultatų lentelė.

Eilės nr.	Adresas	Tvoros forma	Tvoros aukštis	Ažūriškumas	Vientisumas	Medžiagos	Tvoros būklė	Ar dera prie aplinkos
1								

Tyrimo duomenys pildyti lentelėse. Tyrimo duomenų rinkimo eiga: užrašomas vertinamos sodybos adresas, esant galimybei sodyba nufotografuojama. Remiantis literatūros analize yra vertinama tvorų forma. Tvorų aukštis nustatomas vizualiai, nes ne kiekvienas sodybos savininkas sutiko įsileisti į savo namų valdas, kad būtų matuojamos tvoros. Pastebėta, kad žmonės saugo savo privatumą ir labai nepatikliai žiūri į tai, kad aplink jų namus vaikšto svetimi žmonės. Taigi vizualiai tvoros aukštis nustatomas: žema tvora iki 120 cm, vidutinio

aukščio tvora 120-150 cm, aukšta tvora – daugiau už 151 cm. Individualaus namo tvoros aukštis nustatomas remiantis vertintojo ūgiu. Taip pat yra naudojamosi proporcijomis. Proporcijomis yra nustatoma atskirų tvorų dalių, atskirų elementų santykis vieno su kitu ir visų daiktų ar visa kompozicija. Proporcijos suprantamos kaip ilgių, pločių, aukščių ir tūrių darna, kaip atskirų elementų santykis su visuma. Tinkamai parinktos proporcijos lemia objekto meninę vertę bei pabrėžia kompozicijos vienybę. Auksinio kirtimo taisyklė – tai iracionalus proporcijų nustatymo būdas. Aukso pjūvis gaunamas atkarpą padalijus į dvi dalis taip, kad mažesnės atkarpos santykis su didesniąja dalimi būtų lygus didesnių dydžių santykiui 3:5:8:13:21:34....

Pagal ažūriškumą tvoros vertintos į: aklinas ir ažūriškas, o ažūriškos gali būti mažai, vidutiniškai arba daug ažūriškos. Ažūriškumas vertintas vizualiai. Jei tvora padaryta iš medinių lentelių, jos gali būti prikaltos įvairiai. Jei medinės lentos prikaltos taip, kad pro tarpus matosi labai nedidelė dalis individualios sodybos kiemo, tokia tvora bus vertinama kaip mažai ažūriška. Tvorą pro kurią bus matoma didesnė dalis individualios sodybos kiemo, ~50%, tuomet tvora bus vertinama kaip vidutiniškai ažūriška, o tvora, kuri padaryta iš medžiagų, kurios neužstoja vaizdo ir pro kurią bus galima matyti visą individualios sodybos kiemą, bus vertinama kaip daug ažūriška.

16 pav. Daug ažūriška tvora,
Tvenkinio 3, Šiauliai.

17 pav. Vidutiniškai ažūriška
tvora, Parko 18, Šiauliai.

18 pav. Mažai ažūriška tvora
Jaunystės 59, Šiauliai.

Kursinio darbo metu, analizuojant tyrimo vietoje esamas tvoras buvo pastebėta, kad daugelis žmonių gražią tvorą tveria tik reprezentacinėje kiemo pusėje, o toje pusėje, kur „svetimų akių nėra“, yra tveriamą paprastą tinklinę tvorą, kuri yra daug pigesnė.

Todėl pagal vientisumą tvoros vertintos apžiūrėjus sodybą iš visų įmanomų pusių. Braižomas piešinys ir analizuota ar iš visų sodybos pusių yra aptverta vienoda tvora, ar graži tvora yra tik reprezentacinėje zonoje, o nematomoje pusėje sodybą supa iš kitų medžiagų pagaminta tvora.

Medžiagų grafoje nurodytos medžiagos, iš kurių yra padaryta sodybos tvora. Vertinama ar tvora yra iš vienos medžiagos ar iš kelių t.y ar tvora kombinuota ar nekombinuota.

Tvoros būklė yra vertinama apžiūrėjus tvorą. Neužtenka pasistatyti tvorą, yra būtina ją prižiūrėti ir atnaujinti. Taigi apžiūrint tvoras yra žiūrima ar tvora yra sena ar nauja, ar tvora prižiūrima, ar tiesiog pastatyta ir užmiršta, kad ją reikia prižiūrėti. Taip pat vertinama ar tvora nėra iškilnota šalnu, ar pastatyta laikantis visų reikalavimų. Vertinimas yra dešimties balų sistemoje:

10 balų – puikiai prižiūrėta tvora;

9 balai – labai gerai prižiūrima tvora, tačiau yra nežymių netikslumų. Pvz.: tvorą reikia perdažyti, nes išsausėjusi mediena ar matomos rūdys ir t.t.

8 balai – gerai prižiūrima tvora, bet yra 1-2 netikslumai vertinant tvorą;

7 balai – pakankamai gerai prižiūrima tvora, bet yra 3 – 4 neatitikimai apžiūrint tvorą;

6 balai – patenkinamai prižiūrima tvora, rasti 5-6 netikslumai neatitinkantys tvoros vertinimo kriterijus;

5 balai – pakankamai patenkinamai prižiūrima tvora, tvora sena ir prižiūrima labai retai;

4 balai – silpnai prižiūrima tvora, ją statant padaryta daug klaidų.

3 balai – blogai prižiūrima tvora, apleista.

2 balai – labai blogai prižiūrima tvora, iškilnota šalnu, pasvirusi;

1 balas – visiškai neprižiūrima, apleista tvora, iškilnota šalnu, išgriuvusi, nelygi.

Tvoros derėjimas prie aplinkos vertinamas remiantis vertintojo požiūriu į derinamumą su aplinka. Atsižvelgiama į tvoros spalvą, ar ji dera prie namo ar kiemo statinių. Vertinamos tvoros formos ir medžiagos t.y ar tvora yra pagaminta iš tų pačių medžiagų kaip ir pagrindinis pastatas ir ar tvoroje esančios formos dera prie pagrindinio pastato.

Antroji lentelė, kuri yra pildoma tai kombinuotų tvorų medžiagų lentelė. Remiantis kombinuotų tvorų medžiagų lentele yra vertinama iš kokių medžiagų dažniausiai yra gaminamos kombinuotos tvoros.

2 lentelė.

Kombinuotų tvorų rezultatų lentelė

Eilės nr.	Adresas	Pamatai	Cokolis	Stulpeliai	Tarpstulpiai	Stogeliai

Įvertinta 150 Šiaulių miesto individualių sodybų tvorų. Vijolių mikrorajone įvertintos 32 individualių sodybų tvoros, Medelyno mikrorajone 57 individualių sodybų tvoros, Ginkūnų mikrorajone 61 individualių sodybų tvora. Duomenys suvesti į lenteles, kurios pateiktos prieduose (Priedas nr. 1).

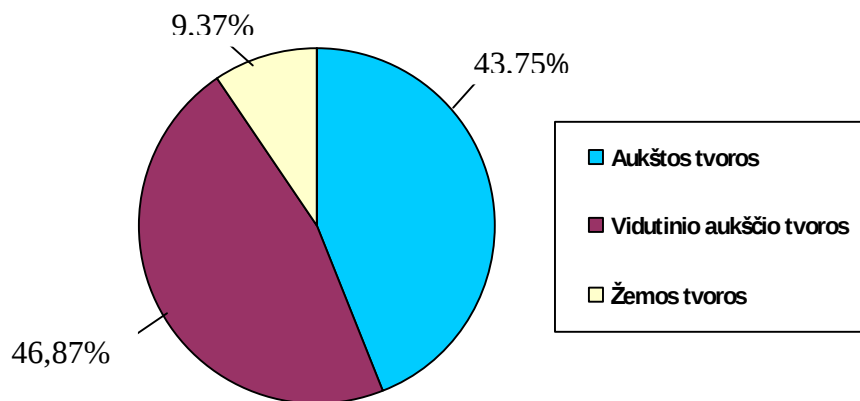
3. DARBO REZULTATAI

3.1 Vijolių mikrorajono individualių sodybų tvorų funkcijos ir formos

3.1.1 Vijolių mikrorajono individualių sodybų tvorų funkcijos

Tvorų funkcijos keičiasi. Anksčiau tvoros saugodavo gyvulius, kad jie neišeitų iš sklypo ribų, arba žymėdavo sklypo ribas. Dabar tvorų funkcijos kitokios: grožis, saugumas, privatumas, sklypo ribų žymėjimas. Vijolių mikrorajone buvo tirtos 32 individualių sodybų tvoros. Fotografuojant bei pildant lenteles, buvo vertinama kokios tvoros būdingos šiam mikrorajonui. Pagal tai, kokios statomos individualių sodybų tvoros, galima spręsti kokie žmonių poreikiai, charakteriai ir kokias funkcijas tvora turės atlikti jų individualioje sodyboje. Funkcijos gali būti įvairios, vieni nori saugumo, kiti parodyti savo finansinę situaciją, tretieji nori būti nepastebėti ir jaustis tarsi tvirtovėje, o yra žmonių kurie tiesiog nori išsiskirti iš kitų.

Atlikus tyrimą buvo nustatyta, kad Vijolių mikrorajone iš 32 nufotografuotų individualių sodybų tvorų 14 buvo aukštos, 15 vidutinio aukščio ir 3 žemos tvoros.

19 pav. Tvorų aukščių pasiskirstymas tirtose Vijolių mikrorajono individualiose sodybose.

19 paveiksle galima pastebėti, kad žemų tvorų Vijolių mikrorajone nėra daug, todėl remiantis žmogaus psichologija aprašoma Zarambienės, 2010 m. straipsnyje „Pasaulis už dailios tvoros“, tai rodo, kad labai nedaugelis žmonių yra atviri. Tikriausiai šių sodybų šeimininkai maža tvora siekė tiesiog atskirti savo sklypo ribas nuo kaimynų. Jų tikslas nebuvo atsiriboti. Galima teigti, kad tokie žmonės gerai sutaria su kaimynais ir jie nesiekia pasislėpti nuo kaimynų. Žema tvora galbūt atlieka ir apsauginę funkciją. Daugelis individualių sodybų gyventojų augina mažus vaikus bei laiko naminius gyvūnus, todėl kad vaikas ar gyvūnas neišbėgtų į gatvę aplink individualią sodybą yra tverinama maža tvora, kuri tiesiog apsaugotų nuo nelaimių.

Išanalizavus Vijolių mikrorajono kūrimosi eigą, pastebėta, kad šiame mikrorajone kūrėsi verslininkai, ir galima teigti, kad šios kategorijos žmonės labiau saugojo savo privatumą ir siekia atsiriboti ir kuo mažiau bendrauti su kaimynais, tai paaiškintų kodėl tokia maža dalis yra žemų tvorų šiame mikrorajone.

Aukštas tvoras mėgsta privatumo siekiantys žmonės. Iš gautų rezultatų matyti, kad daugeliui Vijolių mikrorajono gyventojų tvora atlieka apsauginę funkciją. Tvora apsaugo nuo vėjų, nuo svetimų akių, tik reikia nepamiršti, kad statant tvorą nereikėtų persistengti. Pernelyg aukšta ir aklina tvora gali sudominti ilgapirščius, paskatinti apkalbas, kad namų šeimininkai turi paslapčių ar nenori bendrauti. Taip pat gali iškilti sunkumų su kaimynais, nes neturint kaimynų sutikimo anksčiau ar vėliau jiems gali kilti problemų, kad tvora sukelia šešėlį ir neleidžia augalams normaliai augti. Žiūrint į tvorą iš šalies ji turi būti akių lygyje. Galima teigti, kad apie tai Vijolių mikrorajono gyventojai kurdami individualias sodybas išlaikė šią proporciją. Visos aukštos tvoros (150 cm ir daugiau) derėjo savo aukščiu prie namo. Perdėto saugumo ir privatumo

siekiančių gyventojų, kurie būtų įrengę labai aukštas tvoras (180 cm ir daugiau) Vijolių mikrorajone nepastebėta.

Tvora atlieka reprezentacinę ir puošybinę funkciją. Pastebėta, kad daugelis individualių sodybų savininkų išskiria reprezentacinę sodybos pusę. Vertintose sodybose tvorų vartai ir varteliai buvo išskirti panaudojant kitokias medžiagas ar panaudojant įvairias formas. Iš panaudotų medžiagų galima išskirti kalną metalą. Vartai ir varteliai išskirti įvairiomis kalto metalo formomis. Todėl vertinant individualios sodybos tvoros vaizdą galima daryti prielaidas apie gyventojų finansinę situaciją. Tai atskleidžia dar vieną funkciją – pasididžiavimo. Ne kiekvienas gali sau leisti įsirengti kalto metalo vartus ar tvorą. Tai brangus metalas, taigi tokie vartai, varteliai ir tvora atskleidžia, kad sodybos savininkas gali sau leisti puošti jį supančią aplinką ir jam labai svarbu, kad gyvenamoji aplinka atitiktų jo ir šeimos poreikius ir galimybes.

20 pav. Kalto metalo tvora Linų g. 21, Šiauliai

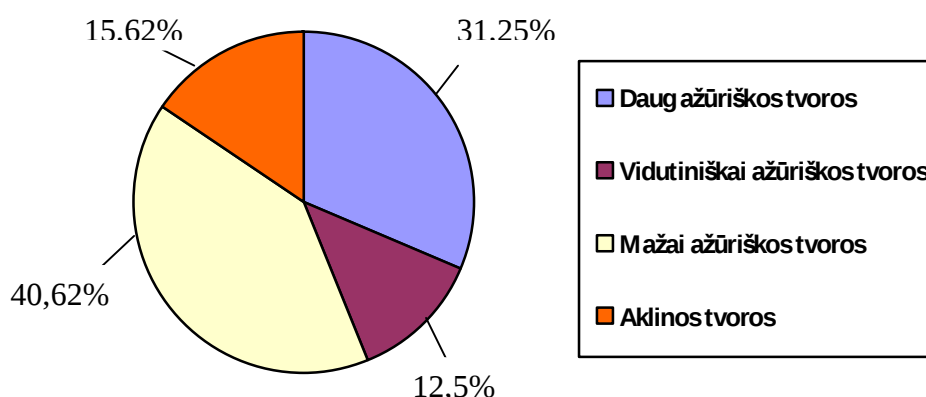
21 pav. Metalinė tvora Kadagių g. 10, Šiauliai

Galima teigti, kad individualių sodybų tvoros atskleidžia dar vieną funkciją – kūrybinę. Tvora gali „išduoti“ žmonių pomėgius. Daugelis žmonių turi fantaziją, mėgsta patys kurti, todėl nori patys įsirengti tvorą, kurdami jaučią malonumą. Vijolių mikrorajone buvo pastebėta tvora, kurią namų šeimininkai statė patys, ir kuomet ji buvo baigta, gavus jų leidimą nufotografuoti. Pakalbinus namų šeimininkus paaiškėjo, kad šeimininkas nagingas žmogus, jam patinka kurti todėl nusprendė pats pastatyti tvorą, taip išreikšti savo mintis, idėjas ir sutaupyti šeimos pinigus, kuriuos būtų turėjęs skirti samdomam darbininkui. Tvora, kurią pasistatė individualios sodybos šeimininkas pavaizduota 22 pav.

22 pav. Namų savininko pastatyta tvora. Veterinarijos g. 2, Šiauliai

Sodybos šeimininkų poreikius ir tvoros jiems atliekančias funkcijas rodo ne tik tvoros aukštis, bet ir ažūriškumas. Ne būtinai aukšta tvora turi būti aklina, ji gali būti vidutiniškai, mažai ar daug ažūriška. Tvoros ažūriškumas taip pat gali nusakyti kokia šeima gyvena sodyboje. Galima nusakyti šeimos finansinę situaciją, taip pat nuspėti ar šeima bendraujanti ar uždaresnė. Vijolių mikrorajone iš 32 vertintų tvorų 5 buvo aklinos.

23 pav. Tvorų ažūriškumas tirtose Vijolių mikrorajono individualiose sodybose.

Remiantis literatūros medžiaga naudota kursiniame darbe galima teigti, kad aklinas tvoras stato uždari, privatumo siekiantys žmonės. Galbūt šeimininkai nelabai gerai sutaria su kaimynais, o gal nori savo namuose jaustis saugiai lyg tvirtovėje ir savo sodybos kuriama aplinka nenori „dalintis“ su aplinkiniais. Taigi jiems aklina tvora atlieka apsauginę funkciją. Daugelis sodybų savininkų kieme turi pavėsines, vandens telkinius, taigi leisdami laisvą laiką nenori būti stebimi. Kitas svarbus aspektas - ilgapirščiai. Individualių sodybų gyventojai turintys aklina tvorą jaučiasi saugiau, nes ilgapirščiams ne taip krinta į akis mažosios architektūros elementai, kiemo aksesuarai bei lauko baldai esantys sodybos kieme.

Mažai ažūriškų tvorų Vijolių mikrorajone buvo daugiausiai – 13. Mažai ažūriškos tvoros buvo laikomos tokios, pro kurias matosi labai nedidelė dalis individualios sodybos kiemo. Mažai

aklinos buvo medinės tvoros, kurių lentutės kalamos iš abiejų tvoros pusių ir sodybos kiemo pro tarpus galima matyti nedidelę dalį. Taigi galima teigti, kad nors tokios tvoros ir nėra visiškai aklinos, bet ne maža dalis individualių sodybų gyventojų taip pat siekia uždaresnės aplinkos. Sodybų šeimininkai nori savo šeimos privatumo, nori turėti vietą, kur niekieno netrukdomi galėtų leisti savo laisvą laiką.

Tvoros, pro kurias matėsi ~50% kiemo vaizdo buvo laikomos vidutiškai ažūriškomis. Vidutiniškai ažūriškų tvorų Vijolių mikrorajone buvo gana nedaug, tik 4. Šios tvoros yra mūrytų plytų, paliekant tarpus ar įterpiančios tarpstulpius kitą medžiagą – lankstyta metalą ar akmenį. Susidarė įspūdis, kad šių individualių sodybų gyventojai siekė išsiskirti iš aplinkinių individualių sodybų, nes nors mūrytų plytų tvoros nėra pačios brangiausios, bet šios tvoros itin derėjo prie individualių sodybų namų. Taigi galima teigti, kad šių sodybų savininkai įrengdami tvorą, taip derančiai prie namo, siekė reprezentuoti sodybą, geba suderinti aplinką su mažąja architektūra.

Trečdalis tvorų Vijolių mikrorajone, iš 32 vertinamų individualių sodybų, buvo daug ažūriškos. Tokios tvoros buvo pagamintos iš metalo. Kadangi metalinės tvoros yra vienos iš brangiausių, galima teigti, kad šių sodybų savininkų finansinė padėtis gana gera, ir jie gali sau leisti įsirengti prabangią sodybą ir puošti ją kaltomis ir lankstyto metalo tvoromis. Daug ažūriškos tvoros nepaslepia kiemo vidaus, nesuteikia privatumo, jos labiau atlieka riboženklį funkciją, parodo aiškias ribas tarp kaimynų sodybų. Taip pat suteikia apsauginę funkciją. Nuo vėjo tokios tvoros neapsaugo, bet apsaugo vaikus ir gyvūnus. Sodybų šeimininkams nereikia rūpintis, kad jų vaikas ar gyvūnas išbėgs į gatvę.

Renkant tyrimo duomenis, buvo vertinama ar tvora dera prie aplinkos. Šis vertinimo kriterijus parodė, kad daugelis labai daug dėmesio skiria sodybos aplinkai, ir apgalvotai įrenginėja tvoras. Sodybų šeimininkai siekia, kad tvora puošytų aplinką ir kieme tarp architektūros statinių vyrautų harmonija. Iš 32 vertinamų individualių sodybų tvorų 28 derėjo prie aplinkos ir tik 4 tvoros nederėjo savo spalva, aukščiu, medžiagiškumu ar forma prie sodybos aplinkos. Gauti rezultatai įrodo, kad grožis, derėjimas ir harmonija sodybų gyventojams ypač svarbu. Ne visi žmonės siekia apsitverti aklinais ir atsiriboti nuo kaimynų, daugelis savininkų statydami tvorą siekia, kad gautas rezultatas juos kasdien džiugintų, kad praeiviai ir svečiai matydami taip derantį tarpusavyje namą ir tvorą atkreiptų dėmesį, grožėtusi.

Buvo vertinamas ir tvoros vientisumas. Vertinimą šiek tiek apsunkino aukštos ir aklinos tvoros, nes buvo sunku pamatyti ar tvora vientisa. Iš visų įvertintų Vijolių mikrorajono sodybų tvorų, 19 buvo vientisos ir 13 ne vientisos. Rezultatai parodo, kad daugeliui gyventojų svarbu, kad visa ji supanti tvora būtų vientisa. Nustatyta, kad vientisos tvoros dažniausiai buvo

metalinės, kurių kaina yra gana didelė. Tikriausiai žmonės turi pakankamai lėšų ir į sodybos jaukumą bei grožį negaili jų investuoti. Ne vientisų tvorų tarp vertinamų buvo mažiau, bet tai nereiškia, kad jos buvo ne tokios gražios ar išskirtinės. Buvo pastebėta, kad individualių sodybų gyventojams ypač rūpi kiemo reprezentacinė pusė. Žmonėms sodybos sutvarkyta fasadinė pusė visuomet pakelia nuotaiką, nes jie grįžę namo po darbų pamato jų akiai mielą vaizdą. Svečiai, ne visuomet mato kiemo vidinę pusę, o reprezentacinę pusę atvykę visuomet pamatys ir atkreips dėmesį į bendrą individualios sodybos vaizdą. Tikėtina dėl to sodybų gyventojai taip stengiasi išskirti šią pusę. Pastebėta, kad ne vientisos tvoros labai skiriasi nuo tvorų statytų prieš dešimt ar daugiau metų. Anksčiau reprezentacinę pusę taip pat įrengdavo gražesnę, o visą likusią sodybos dalį aptverdavo tinkline ar vieline tvora, nes jos yra ženkliai pigesnės. Buvo nesvarbu, kad vidinė kiemo pusės tvora nebus tokia graži, buvo siekiama tiesiog atskirti ribas. Nors tirtų sodybų tvora ir ne vientisa, bet kaip ir turint vientisas tvoras siekiama išskirti reprezentacinę pusę. Skiriamas ne ką mažesnis dėmesys visai sodybos tvorai.

24 pav. Tvorą besiribojanti su kaimyniniais sklypais Veterinarijos 35, Šiauliai

25 pav. Tvorą besiribojanti su kaimyniniais sklypais Veterinarijos 57, Šiauliai

24 ir 25 pav. pavaizduota, kad sodybų gyventojai renkasi pigesnes medžiagas pvz.: reprezentacinė pusė kaltas metalas ir mūrytų plytų stulpai, o šonai – mūrytų plytų stulpai ir mediniai tarpstulpiai, bet viskas dera tarpusavyje, siekiama, kad nors tvora ir nebus vientisa, bet būtų graži, puoštą individualią sodybą.

Dar vienas kriterijus pagal kurį buvo vertinamos tvoros - jų būklė. Buvo vertinama ar individualių sodybų gyventojai tiesiog pasistato išvaizdžią tvorą ir užmiršta, kad norint, jog ji būtų visad graži reikia ją ir prižiūrėti, ar tvoros yra statomos ir kasmet prižiūrimos, gražinamos. Būklė buvo vertinama 10-ies balų sistemoje. Reikia pastebėti, kad Vijolių mikrorajone tvorų būklė žemiau 7 nebuvo įvertinta. Galima teigti, kad tai gana geras rezultatas. Iš 32 tvorų

septynetu buvo įvertintos 2 tvoros, aštuonetu – 5 tvoros, devynetu – 6 tvoros, o dešimtuku net 19 tvorų. Gauti rezultatai parodo, kad individualių sodybų šeimininkai rūpinasi jų sodybas juosiančiomis tvoromis, jas prižiūri, stato pagal Lietuvos Respublikos Statybos įstatymo taisykles. Septynetu, aštuonetu ir devynetu įvertintose sodybose buvo pastebėti keli neatitikimai, tokie kaip: tvora nedažyta, praradusi spalvą, ne dailiai užtinkuotas tinkas ir matosi plytos, stogelis įrengtas neaišku dėl kokios priežasties tik vietomis arba uždėtas taip, kad vanduo nuo jo nutekės. Vijolių mikrorajone iš visų vertintų sodybų nepastebėta nei viena, kuri būtų per mažai įbetonuota ir nuo šalčių pakrypusi ar išgriuvusi. Pastebėta, kad daugelis tvorų kasmet perdažomos, atnaujinamos, sodybų gyventojai supranta, kad investuoti ne maži pinigai į jų sodybą juosiančią tvorą, todėl norint, kad ji visuomet puoštų sodybą reikia ją ir prižiūrėti.

3.1.2 Vijolių mikrorajono individualių sodybų tvorų formos

Visų pirma atliekant tyrimą buvo įvertinta tvoros forma t.y. ar tvoros forma dera prie namo, ar tvoroje vyraujančios formos atsikartoja ir individualioje sodyboje.

26 pav. Tvoros forma dera prie namo. Veterinarijos 25, Šiauliai

Išanalizavus duomenis nustatyta, kad 28 individualiose sodybose tvoros forma dera ir tik 4-ių tvorų formos nederėjo prie aplinkos. Tvoroje esančios formos pastebėtos ant balkonų bei laiptų turėklų. Buvo atvejų, kai tvoros forma atitiko namo formą (26 pav.).

Taip pat pastebėta ir tvorų, kurių forma nelabai derėjo prie namo, bet negalima teigti, kad jos neišvaizdžios. Kiekvienas individualios sodybos savininkas yra individuali asmenybė skirtingai suvokia grožį, be to ne kiekvieno individualios sodybos savininko finansinė situacija leidžia jam investuoti didelius pinigus. Daugelis renkasi alternatyvą: pigesnių medžiagų tvoras. Kadangi įmonių tvoriančių tvoras pasirinkimas yra didelis, daugelis renkasi pigiau savo

paslaugas pasiūliusias atlikti kompanijas. Žinoma, ne visi susimąsto, kad pigiai atlikti darbai negarantuoja geros kokybės.

Vijolių mikrorajone iš 32 vertintų sodybų net 14-oje yra naudotas metalas. Ne visur visa tvora metalinė, daug kur metalas panaudotas reprezentacinėje pusėje ar formoms „pagyvinti“ integruotas tarp akmenų ar medžio. Metalas suteikia tvoroms didžiausią formų įvairovę, galbūt todėl metalo tvoros labai brangios.

27 pav. Metalinė tvora. Daržininkų 21, Šiauliai

28 pav. Kalto metalo tvora. Linų 21, Šiauliai

Nebuvo vienodų metalinių tvorų formų, visos skyrėsi, buvo savitos, skyrėsi metalo išlankstymas, vienosose sodybose vyravo švelnesnių metalinių formų išlankstymai, kitose individualiose sodybose atvirkščiai – aštrios, žiūrint iš šalies atrodo, kad gali susižeisti. Aštrių formų tvoros pavaizduotos 27 ir 28 paveiksluose.

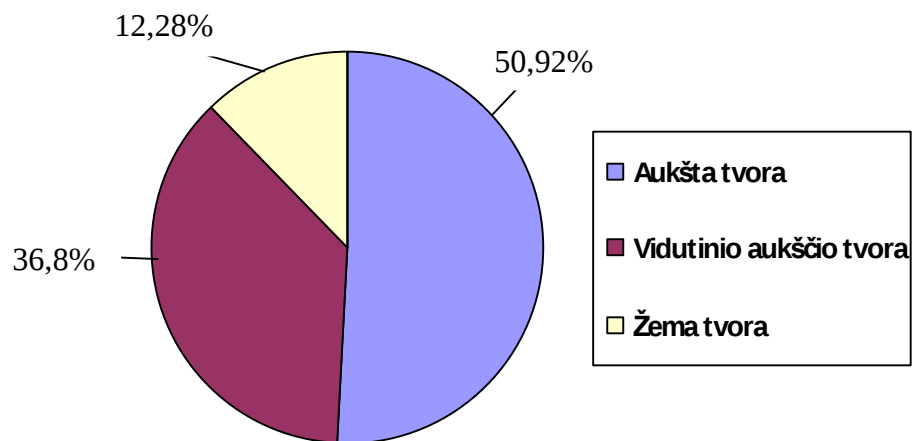
3.2 Medelyno mikrorajono individualių sodybų tvorų funkcijos ir formos

3.2.1 Medelyno mikrorajono individualių sodybų tvorų funkcijos

Tyrimo metu Medelyno mikrorajone buvo įvertintos 57 individualių sodybų tvoros. Kad būtų lengviau išsiaiškinti, kokios funkcijos, formos ir konstrukcijos būdingos Medelyno mikrorajonui, taip pat kaip ir Vijolių mikrorajone buvo pildomos lentelės, taip pat individualių sodybų tvoros užfiksuotos nuotraukose.

Iš vertinamų individualių sodybų tvorų 52 derėjo savo forma, o 5 tvoros nederėjo prie sodybos aplinkos. Galima teigti, kad Medelyno mikrorajono individualių sodybų gyventojai apgalvojo kokiomis tvoromis bus aptverti jų kiemai jau statydami gyvenamąjį namą. Individualios sodybos bendrame kontekste dera tvoros ir namo formos. Taip pat pastebėta, kad net 51 individualios sodybos tvora dera prie aplinkos ir tik 6 nederą. Taigi net 89,5% individualių sodybų gyventojų labai svarbu, kad jų individualioje sodyboje vyrautų harmonija, jų tvora, namas bei želdiniai tarpusavyje derėtų. Tai parodo, kad sodybų savininkams viena iš tvoros atliekamų funkcijų yra puošybinė.

Taip pat buvo vertinamas tvoros aukštis. Tvoros aukštis atskleidžia, kiek iš 57 vertintų Medelyno mikrorajono individualių sodybų gyventojų pagal charakterį yra uždari, atviresni ir labai atviri žmonės. Iš 57 Medelyno mikrorajono vertintų individualių sodybų tvorų 29 buvo aukštos, 21 tvora buvo vidutinio aukščio ir tik 7 buvo žemos.

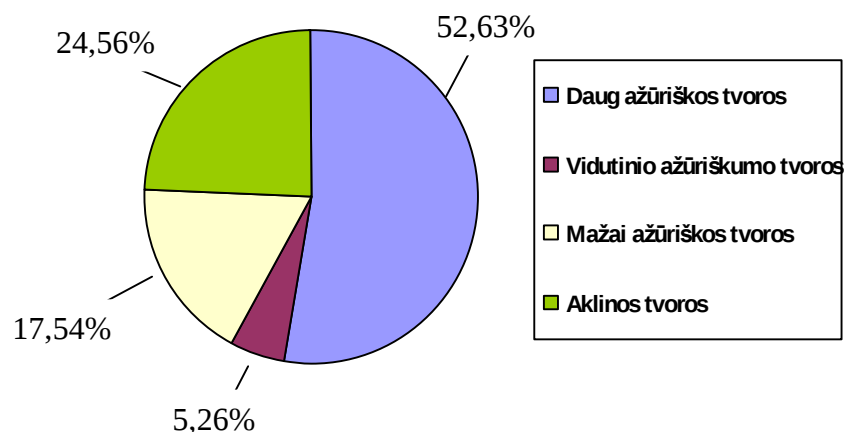

29 pav. Tvorų aukščių pasiskirstymas tirtose Medelyno mikrorajono individualiose sodybose.

Iš gautų rezultatų, pateiktų 29 pav., matyti, kad dauguma Medelyno mikrorajono individualių sodybų gyventojų yra uždari žmonės, saugo savo privatumą. Pastebėta, kad ne maža dalis Medelyno mikrorajono individualių sodybų gyventojų pasirinko aukštą tvorą, nes jų kiemuose laksto šunys. Aukšta tvora užtikrina jiems saugumą, kad gyvūnas neišbėgs į gatvę, neužpuls praeivių ir nesukels jiems problemų. Taigi sodybų gyventojams aukštos ir vidutinio aukščio tvoros atlieka apsauginę funkciją nuo prašalaičių, gyvūnų išbėgimo į gatvę ar svetimų užklydimo. Pastebėta, kad daugelio Medelyno mikrorajono individualių sodybų tvorų vartai yra automatizuoti, todėl galima teigti, kad saugumo jausmas šio mikrorajono gyventojams labai svarbus.

Sodybos savininko uždarumas taip pat priklauso ir nuo tvoros ažūriškumo, nes aukšta tvora nebūtinai turi būti aklina. Atsižvelgus į tvorų ažūriškumą galima teigti, kad vis dėl to dauguma Medelyno mikrorajono individualių sodybų savininkų yra atviri, bendrauti mėgstantys žmonės, tai leidžia teigti gauti rezultatai. Iš 57 vertintų sodybų daug ažūriškų tvorų buvo 30, vidutinio ažūriškumo – 3 tvoros, mažai ažūriškos – 10 tvorų ir 14 individualių sodybų tvorų buvo aklinos. Mažai ažūriškų ir aklinių tvorų sodybų šeimininkai saugo savo privatumą, yra uždaresni, galima teigti, kad blogai sutaria su kaimynais ir to pasekoje nenori būti pastebimi. Daugelis sodybų gerai prižiūrėtos, todėl galima teigti, kad šių sodybų šeimininkai turi savo verslą, gerai uždirba ir todėl saugo savo šeimą ir turtą nuo svetimų akių.

Vyraujančios daug ažūriškos tvoros Medelyno mikrorajone - metalinės, jos yra brangios, išsiskiria originalumu ir savo formomis. Galima teigti, kad daugumai šio mikrorajono individualių sodybų gyventojų labai svarbu parodyti savo finansinę situaciją ir taip tuo pačiu atskleisti savo „galingumą“.

30 pav. Tvorų ažūriškumas tirtose Medelyno mikrorajono individualiose sodybose.

Įvertinus ažūriškumą ir tvoros aukštį buvo vertinamas tvoros vientisumas. Kaip ir Vijolių mikrorajone problema buvo ta pati. Aukštos ir aklinos tvoros labai trukdė įvertinti ar visa individualios sodybos tvora yra vientisa. Tyrimo metu nustatyta, kad iš 57 įvertintų individualių sodybų tvorų 35 buvo vientisos ir 22 ne vientisos. Pastebėta, kad iš tvertų tvorų daugiau nei pusė yra vientisos. Tai parodo, kad daugelis Medelyno mikrorajono individualių sodybų gyventojų negaili pinigų gražiai tvorai ir jiems svarbu, kad jų sodybą puoštų vientisa tvora.

Skirtingai nei Vijolių mikrorajone, Medelyno mikrorajono individualių sodybų savininkai ne visi skiria tokį didelį dėmesį ne vientisai, iš kaimynų pusės esančiai tvorai. Daugelis ne vientisų tvorų yra aptvertos metalo tinklo tvora ar kitomis pigiau kainuojančiomis medžiagomis. Žinoma yra ir sodybų savininkų, kurie ne vientisą tvorą iš kaimynų pusės aptveria

šiek tiek pigesne, bet gražia tvora. Dažniausiai naudojamos pigesnės medžiagos yra medis ar cinkuotos vielos tinklas.

31 pav. Ne vientisa metalinė tvora Jaunystės 49, Šiauliai

31 pav. Vientisa tvora Panevėžio 6b, Šiauliai

Analizuojant pagrindinius tyrimo duomenis buvo vertinama tvoros būklė. Iš 57 vertintų tvorų septynetu buvo įvertintos 2 tvoros, aštuonetu – 6 tvoros, devynetu – vienuolika tvorų ir 38 tvoros buvo įvertintos dešimtu.

Reikia pastebėti, kad žemesniu nei 6 balu įvertintų individualių sodybų tvorų Medelyno mikrorajone nebuvo. Galima teigti, kad individualių sodybų gyventojai rūpinasi savo tvoros priežiūra, kad ji kuo ilgiau išliktų ilgaamžiškesnė, būtų geros išvaizdos.

33 pav. Medinė blogos būklės tvora Panevėžio 2, Šiauliai

33 pav. vaizduojama tvora yra pastatyta neseniai, veikiant klimato sąlygoms mediniai tvoros tarpstulpiai atšerpėjo, medis išsausėjo.

Sodybų tvoros, kurios buvo įvertintos devynetu, aštuonetu ar septynetu turėjo po kelis neatitikimus, tokius kaip tvorą reikia perdažyti ar blogai aptinkuoti stulpeliai ir nubyrėjęs cementas.

3.2.2 Medelyno mikrorajono individualių sodybų tvorų formos

Iš 57 vertintų tvorų 29 Medelyno mikrorajono individualių sodybų tvoros yra pagamintos panaudojus metalą. Kaip buvo teigta anksčiau, metalas padeda išgauti pačias įvairiausias formas. Kadangi daugiau nei pusė individualių sodybų tvorų konstrukcijose yra metalo, galima teigti, kad Medelyno mikrorajone individualių sodybų tvoros pasižymi savo formomis ir kiekvienas, besidomintis tvorų įvairove turėtų ką pamatyti.

34 pav. Kalto metalo tvora Bielskio 85, Šiauliai

35 pav. Lankstyto metalo tvora Ukmergės 63b, Šiauliai

34 ir 35 paveiksluose pavaizduota kokios įvairios gali būti metalinių tvorų formos ir kaip jas galima priderinti prie individualios sodybos namo. 34 pav. matyti, kaip tvoros stulpelių forma dera prie namo stogo, o 35 pav. pavaizduota kaip tvoros forma atitinka garažo vartuose naudotas formas. Stebint bendrą individualios sodybos vaizdą galima pastebėti, kad tiek tvoros, tiek namo formos siejasi su jūros tematika.

3.3 Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų tvorų funkcijos ir formos

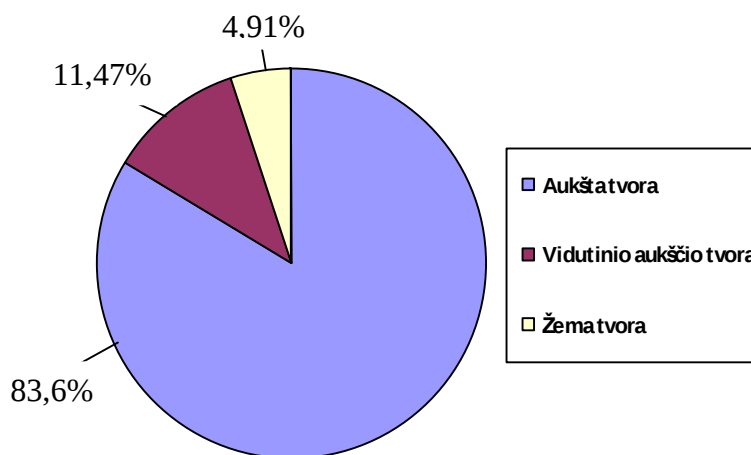
3.3.1 Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų tvorų funkcijos

Vasaros metu atliekant tyrimą Ginkūnų mikrorajone buvo įvertinta 61 individualių sodybų tvorų. Iš jų 54 dera prie sodybos aplinkos ir 7 tvorų forma nedera prie namo aplinkos. Toks pat rezultatas gautas ir pildant lentelėje grafą apie individualios sodybos tvoros derėjimą

prie aplinkos. Gauti rezultatai parodo, kad Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų gyventojams rūpi kad tvora neišsiskirtų iš aplinkos, kad žiūrint į individualią sodybą tarp visų architektūros elementų vyrautų harmonija.

Iš 61 vertintos Ginkūnų mikrorajono individualios sodybos tvoros 51 buvo aukšta, 7 vidutinio aukščio ir 3 žemos. Gauti rezultatai parodo, kad šio mikrorajono individualių sodybų gyventojai turėtų būti uždari, nelinkę bendrauti žmonės, bet vasarą tyrimo metu, buvo pastebėta, kad kaimynai sutaria labai gerai. Fotografuojant ir vertinant sodybas jei ne patys individualių sodybų šeimininkai, tai jų kaimynai ateidavo paklausti kas vyksta ir kodėl yra fotografuojama jų kaimynų sodyba. Šis pastebėjimas įrodo, kad Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų gyventojai aukštas tvoras apsitvėrė ne dėl to, kad nori apsauginės funkcijos nuo kaimynų.

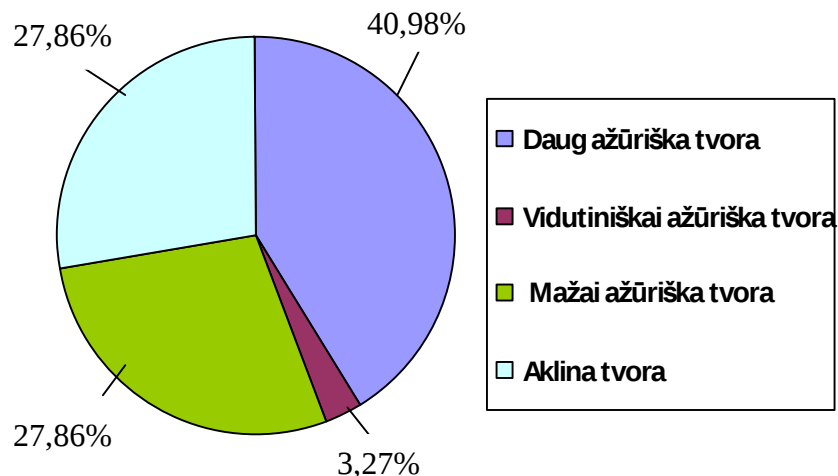
Galima teigti, kad jie aukštas tvoras apsitvėrė tam, kad jų namiškiečiai sodyboje jaustųsi saugiai. Net keliose sodybose buvo pastebėta, kad sodybos šeimininkai turi vaikų, yra įrengę jiems žaidimų aikšteles, todėl, kad jie neišeitų iš kiemo ir kaimynams būtų mažesnis triukšmas buvo aptverta būtent aukšta tvora, ne retai aklina ar mažai ažūriška.

36 pav. Tvorų aukščių pasiskirstymas tirtose Ginkūnų mikrorajono individualiose sodybose.

36 pav. pateiktame paveiksle matyti, kad labai nedidelė dalis Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų gyventojų pasirinko žemą tvorą. Galima teigti, kad žmonės šiais laikais nori jaustis savo namuose saugiai, todėl renkasi aukštas tvoras. Žemomis tvoromis apsitvėrę šio mikrorajono gyventojai atskiria savo sklypo ribas nuo kaimynų. Jiems tvora atlieka riboženklį funkciją.

Įvertinus tvorų aukščius, derėjimą prie aplinkos ir namo formų, buvo vertinamas tvorų ažūriškumas. Iš 61 vertintų Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų tvorų 25 buvo daug ažūriškos, 2 – vidutiniškai ažūriškos, 17- mažai ažūriškos ir 17 aklinų tvorų.

37 pav. Tvorų ažūriškumas Ginkūnų mikrorajono individualiose sodybose.

37 pav. pateiktame paveiksle matyti, kad šio mikrorajono gyventojai yra pasiskirstę į dvi grupes: vieni renkasi aklinas arba mažai ažūriškas tvoras, kurios juos apsaugo nuo įsibrovėlių, vėjo ir pašalinių žvilgsnių, kiti renkasi daug ažūriškas tvoras, kurios nevaržomai leidžia bendrauti su kaimynais, matyti kas vyksta aplinkui.

Remiantis žmogaus psichologija, galima teigti, kad žmonės, kurių sodybas supa daug ažūriškos tvoros yra atviri, bendraujantys, su kaimynais sutaria gerai, todėl tvora jiems atlieka bendravimo palaikymo funkciją. Gerai sutariantys kaimynai tvarkydami sodo aplinką visuomet pasiteiraus vieni kitų kaip sekas. Viena iš teigiamų priežasčių, kodėl verta statyti daug ažūrišką, o ne akliną tvorą yra ta, kad jei gerai žmonės sutaria su kaimynais tai jie visuomet apsaugos namus jei namų savininkų nebūna namie. Gaisrą ar įsilaužėlius pro daug ažūrišką tvorą visuomet lengviau pastebėti nei pro akliną tvorą. Būtent kaimynų rūpestis ir atidumas savo kaimyno nuosavybei, buvo pastebėtas šiame mikrorajone duomenų rinkimo metu.

38 pav. Daug ažūriška tvora. Miglos g. 19, Šiauliai

39 pav. Mažai ažūriška tvora. Šiltnamių g. 4, Šiauliai

Galima teigti, kad šio mikrorajono gyventojams pagrindinė funkcija yra pristatyti save, parodyti finansinę situaciją ir išsiskirti, nes tvorų įvairovė, išskirtinumas ir originalumas Ginkūnų mikrorajone išsiskyrė iš kitų tirtų Šiaulių miesto mikrorajonų (Medelyno, Vijolių).

Vertinant tvoros būklę rezultatai buvo panašūs kaip ir kituose tikruose mikrorajonuose. Daugelis tvorų buvo įvertintos labai gerai. Galbūt tam įtakos turi tai, kad tvoros ir individualios sodybos yra naujos statybos ir daugelis jų prižiūrimos, ir tikėtina, kad gyventojams labai svarbi puošybinė funkcija ir jie rūpinasi savo sodybos aplinka. Daugelis užsikrečia nuo kaimynų liga puošti savo aplinką.

Iš 61 vertintos individualios Ginkūnų mikrorajono sodybos dešimtuku buvo įvertintos 42 individualios sodybos, devynetu – 10, aštuonetu – 4, septynetu - 4 ir penketu – 1 individuali sodyba. Tokios būklės tvorų nebuvo rasta nei vienos iš anksčiau analizuotų Vijolių ir Medelyno mikrorajonų individualių sodybų tvorų.

40 pav. Neprižiūrėta tvora. Rasos g. 2, Šiauliai

41 pav. Neprižiūrėta tvora. Rasos g.2, Šiauliai

Neprižiūrėta tvora, kuri tyrimo metu įvertinta 5 balais yra 40 ir 41 pav. Ši tvora buvo taip įvertinta, nes vartai buvo išlūžę, tvorą senai dažyta, metaliniai tarpstulpiai veikiami oro sąlygų pradėję rūdyti. Galima daryti prielaidą, kad ši individuali sodyba ir tvora nėra naujos statybos, o namų šeimininkai yra senyvi ir neturi galimybių prižiūrėti ar susitvarkyti tvorą.

3.3.2 Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų tvorų formos

Iš vertintų 61 Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų tvorų 39-iose yra panaudotas metalas. Vertinant šio mikrorajono tvorų formas galima teigti, kad Ginkūnų mikrorajone yra tokių išpūdingų formų tvorų, kokių vargu ar pamatytume kituose Šiaulių mikrorajonuose. Riestos, lankstytos, kaltos tvorų formos traukė dėmesį savo išskirtinumu. Įdomu ar Ginkūnų

mikrorajono individualių sodybų gyventojai projektuodami sodybą ir kartu tvorą patys siūlė projektuotojams, kokios tvoros formos norėtų ar projektuotojai derino prie namo interjero. Kad ir kaip bebūtų rezultatas yra labai geras.

Iš matomų rezultatų galima teigti, kad šio mikrorajono gyventojams ne pinigai svarbiausia. Jiems svarbiausia, kad rezultatas juos tenkintų nesvarbu kiek daug tvora bekainuotų. Tvorų kainos yra labai įvairios. Už medinę tvorą, kuri tik dekoruota metalinėmis formomis ir jos ilgis ~10 m yra mokama ~ 18 tūkst. litų, belieka tik apytiksliai spėti, kiek kainuotų tokių gražių ir originalių formų tvora, kuri yra ne tik reprezentacinėje pusėje, bet ir aplink visą sodybą. Kiek buvo darbo metu klausama, atsakymo iš savininkų negauta.

42 pav. Tvorą, kaina 18 tūkst. Švedės 18, Šiauliai

43 pav. Metalinė tvora ir jos formos. Šiltnamių 5, Šiauliai

42 paveiksle pavaizduota tvora, kurios kaina 18 tūkst. litų, o 43 paveiksle matyti tvora, kuri dekoruota lankstyto metalo formomis.

3.4 Individualių sodybų tvorų konstrukcijos

3.4.1 Vijolių mikrorajono individualių sodybų tvorų konstrukcijos

Atliekant tyrimą Vijolių mikrorajone buvo vertinta kokių individualių sodybų tvorų konstrukcijos vyrauja. Buvo pildoma kombinuotų tvorų vertinimo lentelė. Vertinami tvorų konstrukcijų elementai: pamatai, cokolis, stulpeliai, tarpstulpiai bei stogeliai. Iš visų vertinamų tvorų visos buvo kombinuotos, t.y pagamintos iš daugiau nei vienos medžiagos.

Galima teigti, kad šiame mikrorajone visos vertintos tvoros statytos pagal reikalavimus. Pamatai tikėtina išlieti tinkamu gyliu, nes pakrypusių, nuo šalnų ir kitų reiškinių išvartytų tvorų nepastebėta.

Tvoros cokolis vertinamas pagal medžiagiškumą: mūrinis tinkuotas, betono tinkuotas arba ne, akmenų mūro ir visai nėra cokolio. Iš 32 vertintų individualių sodybų, mūrinių tinkuotų tvorų cokolių Vijolių mikrorajone buvo 7, betono tinkuoti arba ne - 15, akmenų mūro – 3 cokoliai, o be cokolio buvo 7 tvoros. Cokolis ne visoms tvoroms yra būtinas ir ne visoms tvoroms jis derėtų, reikia atsižvelgti į tvoros konstrukciją, taigi tose tvorose, kuriose jo nebuvo jis ir nebuvo būtinas. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad nebuvo naudojamos greit yrančios medžiagos, kurios nėra ilgaamžės.

Stulpeliai vertinami pagal tai, kokie jie gali būti: mūriniai tinkuoti, plytų mūro tinkuoti arba ne, tašytų ar lauko akmenų mūro, metaliniai, mediniai. Medinius stulpelius statydavo senovėje, jie būdingi senose, kaimiškose tvorose. Iš visų vertintų Vijolių mikrorajono individualių sodybų tvorų medinių stulpelių nepastebėta nei vienoje. Tai reiškia, kad sodybų gyventojai galvoja apie ilgaamžiškumą, domisi naujovėmis ir technologijomis.

Atskirai įvertinus tarpstulpius ir stulpelius įvertinta kokių kombinacijų tvorų Vijolių mikrorajone yra daugiausia. Tarpstulpiai vertinti atsižvelgiant į medžiagas iš kurių jie yra pagaminti: mūriniai tinkuoti, mediniai aklini, mediniai ažūriniai, metalo tinklo, lankstyto metalo, kalto metalo, medinių rąstelių, akmenų. Remiantis pagrindinės lentelės duomenimis bei tyrimo metu užfiksuotomis nuotraukomis buvo nustatyta, kad mūrinių tinkuotų tarpstulpių buvo 2, medinių aklinių tarpstulpių – 1, medinių ažūrinių tarpstulpių – 13, metalo tinklo tarpstulpių iš 32 vertintų Vijolių mikrorajono individualių sodybų tvorų nebuvo nei vieno, lankstyto metalo tarpstulpių buvo 12, kalto metalo – 3, akmenų – 1, o medinių rąstelių tarpstulpių nepasitaikė. Iš gautų rezultatų galima teigti, kad medinių ažūrinių bei lankstyto metalo tarpstulpių yra daugiausia.

Vertinant konstrukcijas daugiausia tvorų yra gaminama derinant metalą ir medį bei metalą ir plytas. Stulpeliai daromi tvirti iš mūrytų plytų, akmenų ar metalo siekiant ilgaamžiškumo, o tarpstulpiai patys įvairiausi: mediniai, lankstyto, kalto metalo, akmenų.

Ant tvoros stulpelių esantys stogeliai yra labai svarbūs vertinant tvoros konstrukcijas. Būtent stogelis apsaugo, kad į stulpelių vidus nepatektų vėjo įpusti lapai ar šiukšlės, padeda nutekėti lietaus vandeniui ar sniegui ir drėgmė nesikaupia metalinio stulpelio viduje. Kaip žinoma, kad drėgmė skatina metalo koroziją, o stogelio dėka drėgmė nuteka ant žemės. Buvo pastebėta tvora, kurios stulpeliai metaliniai, o stogelio dar nėra t.y tvora neužbaigta. Bet namų šeimininkai siekdami apsaugoti stulpelį nuo drėgmės kiekvieną stulpelį apdėjo plastmasiniais buteliais. Žinoma, tai trumpalaikė apsauga ir estetinio vaizdo tvorai bei individualiai sodybai nesuteikia. Jeigu individualios sodybos šeimininkai laukia, kada bus pagaminti stogeliai, tai vis

geriau negu leisti kauptis drėgmei bei šiukšlėms. Galima teigti, kad individualios sodybos šeimininkai negali užbaigti tvoros, nes šiuo metu jų finansinė padėtis nėra tenkinama.

44 pav. Tvoros stulpeliai be stogelio, Veterinarijos g. 3, Šiauliai

Pastebėta, kad iš 32 vertintų Vijolių mikrorajono tvorų net 24-ių tvorų stulpeliai yra su stogeliu. 5 stogeliai pagaminti iš skardos, 18 stogelių betonuoti, 1 stogelis pagamintas iš skardos ir kalto metalo. Betonuoti stogeliai derinti prie masyvių tvorų, kurių stulpai plytų mūro ar mūriniai tinkuoti. Skardiniai stogeliai derinti prie metalinės tvoros ar metalinių stulpelių, o stogelis pagamintas iš skardos ir kalto metalo derintas prie kalto metalo tvoros. Galima teigti kad individualių sodybų gyventojai siekia ne tik ilgaamžiškumo, bet ir estetiško vaizdo, todėl tvorų konstrukcijas derina labai apgalvotai.

3.4.2 Medelyno mikrorajono individualių sodybų tvorų konstrukcijos

Tyrimo metu iš vertintų 57 individualių Medelyno mikrorajono sodybų tvorų nepastebėta tvorų, kurios būtų pakrypusios, iškilnotos šalnų.

Visos 57 vertintos Medelyno mikrorajono individualių sodybų tvoros turėjo pamatus. Kadangi nepastebėta pakrypusių ar išgriuvusių tvorų, galima teigti, kad pamatai tinkamo gylio. Su cokoliu buvo net 54 tvoros, iš kurių 7 mūriniai tinkuoti, 3 akmeniniai ir 44 betono tinkuoti arba betono cokoliai.

Stulpeliai Medelyno mikrorajono individualių sodybų tvorose dažniausiai buvo metaliniai – 24 stulpeliai. 17 stulpelių plytų mūro tinkuoti arba ne, 11 mūrinių tinkuotų stulpelių. Įdomu tai, kad iš tokios gausos individualių sodybų tvorų nebuvo nei vienos, kurios stulpeliai

būtų tašytų ar lauko akmenų. Šiam mikrorajonui akmuo nėra būdingas. Likusios 5 tvoros buvo be stulpelių, pagamintos iš profiliuotų frezuotų statinių. Taigi jos ornamentišškai eina iš vien ir stulpelių ar tarpstulpių jose išskirti negalima.

Tarpstulpių įvairovė Medelyno mikrorajono individualių sodybų tvorose gana didelė. Nebuvo tik medinių rąstelių tarpstulpių ir akmeninių tarpstulpių. Mūrinių tinkuotų užfiksuoti 4 tarpstulpiai, medinių aklinių – 3 tarpstulpiai, medinių ažūrinių – 16 tarpstulpių, metalo tinklo -1 tarpstulpis, lankstyto metalo – 25 tarpstulpiai, kalto metalo – 3 ir profiliuotų frezuotų statinių 5 tarpstulpiai. Iš gautų rezultatų galima teigti, kad Medelyno mikrorajone labiausiai vyrauja lankstyto metalo bei mediniai ažūriniai tarpstulpiai. Dažniausios kombinacijos, būdingos Medelyno mikrorajono individualių sodybų tvorų konstrukcijose yra metalas su plytomis ir medis su plytomis.

Iš gautų rezultatų matome, kad šiame mikrorajone būdinga konstrukcijose naudoti plytas, todėl net 46 individualių sodybų tvorų stulpeliai yra su stogeliais, kurie yra joms būtini. Kaip teigia žurnalo „Pasidarysiu pats“ korespondentas V. Kazlauskas (2010), parašęs straipsnį „Tveriamė tvirtą tvorą“, stogeliai turi būti platesni po 5 cm į kraštus, kad gerai nutekėtų vanduo ir nevarvėtų ant mūro. Drėgmė mūrai pavojingiausia šalant.

3.4.3 Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų tvorų konstrukcijos

Kaip buvo minima darbo metodikoje, Ginkūnų mikrorajone atliekant tyrimą dauguma namų buvo vertinami naujame kvartale, kur tiek tvoros, tiek visos individualios sodybos yra naujos statybos. Kadangi šio Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų kvartalo tvoros yra naujos ir priderintos prie individualių namų, galima teigti, kad buvo statomos remiantis naujausiomis technologijomis ir jas statė profesionalai, kurie išmano įstatymus, žino Statybos įstatyme keliamus reikalavimus tvoroms. Galbūt dėl to visos tvoros tvirtai stovi, nebuvo pastebėta nei vienos sukrypusios ar iškilnotos šalnų. Pagal namų išvaizdą matyti, kad tai prabangus mikrorajonas, todėl maža tikimybė, kad žmogus turintis lėšų ir neišmanantis tvorų tvėrimo technologijų bei konstrukcijų apsiimtų pats statyti sau tvorą.

Visos vertintos Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų tvoros (61 vnt.) savo konstrukcijose turėjo pamatus, stulpelius bei tarpstulpius. Labai maža dalis neturėjo stogelio ar cokolio. Su cokoliu buvo 55 vertintos tvoros, o su stogeliu buvo 53 vertintos tvoros. Stogelio neturėjo metaliniais stulpeliais pastatytos tvoros. Galima tik daryti prielaidą, kad šių tvorų savininkams trūksta informacijos apie tai kaip išlaikyti tvorą ilgaamžiškesnę, ar įmonės, kurios

tvėrė tvoras juos neinformavo apie būtinybę uždėti stogelį. Pildant duomenis ir analizuojant vaizdinę tyrimo medžiagą pastebėta, kad būtent Ginkūnų mikrorajono individualių sodybų šeiminių tvoros labiausiai atitinka visus reikalavimus tvorų konstrukcijoms. Stogeliai dedami ne tik ant stulpų bet ir ant cokolio ar tarpstulpių elementų siekiant, kad tvora išliktų ilgaamžiškesnė. Galima teigti kad tam įtakos turėjo tai, kad tvoros statytos neseniai ir gyventojai daugiau turintys informacijos, o galbūt prieš tveriant tvorą individualių sodybų šeiminiškai konsultavosi su architektais ir specialistais, kurie tinkamai paaiškino, kokios konstrukcijos turi būti tvora, kad išliktų graži ir tvirta ne vienerius metus, o daug metų.

Ginkūnų mikrorajone iš vertintų 61 individualių sodybų tvorų, 3-jų stulpeliai buvo mūriniai tinkuoti, 27 stulpeliai buvo plytų mūro tinkuoti arba ne, 3 stulpeliai tašytų ar lauko akmenų ir 28 metaliniai stulpeliai. Iš 28 su metaliniais stulpeliais vienintelės tvoros stulpeliai buvo metaliniai apkalti medžiu, kuris dera prie tvoros tarpstulpių. Kitose tvorose nebuvo pastebėta medinių stulpelių, kurie yra ne ilgaamžiai ir tarnautų tik 5-10 metų.

Tarpstulpiai kaip ir kituose vertintuose mikrorajonuose buvo iš įvairių medžiagų, bet labiausiai vyravo mediniai ažūriniai tarpstulpiai – 31 tvora bei 22 tvorose vyravo lankstyto metalo tarpstulpiai. 3 tvorų tarpstulpiai buvo mūriniai, 4 tvorų tarpstulpiai mediniai aklini ir 1 tvoros tarpstulpiai kalto metalo.

Su stogeliu buvo 53 individualių sodybų tvoros. Iš jų 2 su čerpių stogeliu, 32 su skardiniu stogeliu, 18 su betonuotu stogeliu ir 1 tvorai buvo būdingas skardinis stogelis dekoruotas kalto metalu.

3.5 Originaliausių individualių sodybų tvorų dešimtukas

Kiekviena individuali sodyba yra savita, turi tik jai būdingą ir derančią tvorą. Renkant gražiausių sodybų tvorų dešimtuką remtasi nustatytais vertinimo kriterijais: formų išskirtinumu, originalumu, derėjimu prie individualios sodybos. Juk ne kiekvienas išdrįsta pasistatyti kalto metalo tvorą su iššaukiančio dydžio vartais, arba pasistatyti nedidukę, bet iš metalo dekoruotą tvorą, ant kurios puikuoja drugeliai, pasagos, vabzdžiai ir kitokie individualių sodybų savininkams reikšmingi simboliai. Kadangi tik profesionalai gali vertinti tvoras profesionaliai, gerai išmanydami, kaip jos turi būti statomos ir ar individualios sodybos tvora atitinka visus Statybos įstatymo (2004) reikalavimus, pirma – dešimta vietomis bakalauro darbe vertintos individualių sodybų tvoros nėra grupuojamos nuo geriausios iki galbūt ne tokios gražios. Renkamos gražiausios individualių sodybų tvoros yra vertinamos atsižvelgiant į individualios

sodybos tvoros originalumą, išskirtinumą, derėjimą prie aplinkos, meniškumą, būklę, novatoriškumą, tvoros ir vartų tarpusavio dermę. Žiūrint į individualią sodybą turime jausti harmoniją, negali namas ar tvora užgožti ar išsiskirti taip, jog atsirastų pojūtis, jog kažkas čia nederą ir įrengiant individualią sodybą buvo persistengta. Įdomiausias faktas, kad tarp 10 gražiausių individualių sodybų tvorų vyraujanti medžiaga metalas. Taigi gražiausios tvoros yra metalinės, nes jos visos yra savitos, išskirtinės, originalios ir iš jokios kitos medžiagos negalima išgauti tokių formų įvairovės kaip iš metalo. Tvorą pagaminta iš bet kokios medžiagos (medžio, plytų, betono ir kt.) ir pagražinta metalinėmis formomis visada atrodo išskirtingesnė ir gražesnė.

Originaliausios individualių sodybų tvoros vaizduojamos prieduose (Priedas nr. 2). 47 pav. vaizduojama kalto metalo tvora, kurioje ypatingai matoma tvoros ir vartų tarpusavio dermė. 49 pav. tvora, kuri suderinta su individualios sodybos stiliumi, tvoroje esančios formos atkartojamos namo balkono turėkluose. 50 pav. novatoriška tvora, kuri pagaminta naudojant medį ir akmenį. Tokia tvora pastebėta tik Vijolių mikrorajone. 54 pav. lankstyto metalo tvora, dekoratyvi, dera prie sodybos aplinkos.

4. REZULTATŲ APITARIMAS

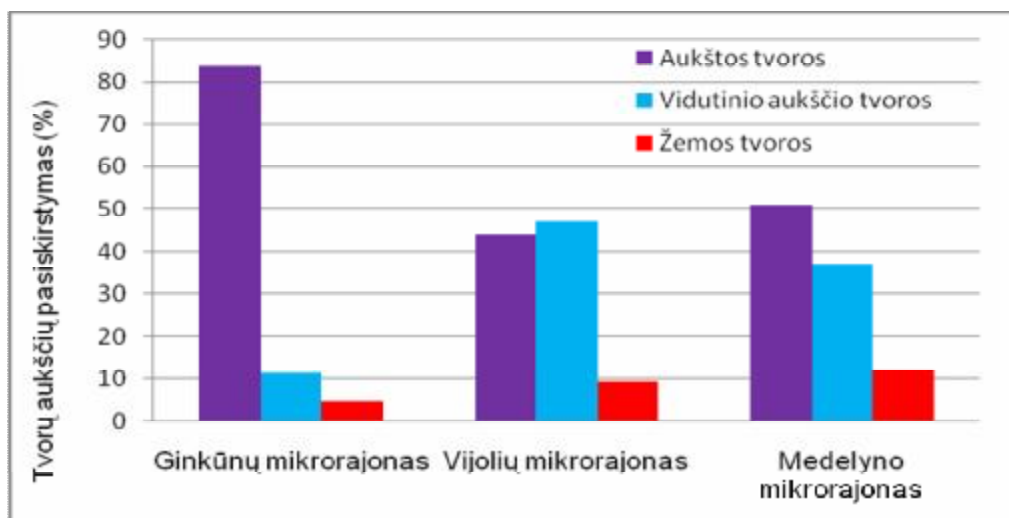
Individualių sodybų gyventojai domisi mažosios architektūros elementais ir neslepia jų apželdindami augalais. Taigi galima teigti, kad individualių sodybų įsirengę geros kokybės bei derančią prie aplinkos tvorą, jos nebeuždengia gyvatvorės augalais ar tikėtina, kad šeiminiškai neturi laiko skirti augalų priežiūrai. Galima teigti, kad šiuolaikinis žmogus savo kiemo puošmenas nori parodyti aplinkiniams.

Tyrimo metu nustatyta, kad iš tirtų individualių sodybų Šiauliuose nėra nei vienos tvoros, kuri būtų pagaminta iš plastiko. Tvoros iš šios medžiagos ypač populiarios JAV. Tai Lietuvoje taip pat naujovė, šioms tvoroms nereikia skirti tiek daug dėmesio priežiūrai, jos atsparesnės aplinkos sąlygoms. Kadangi mūsų šalyje daugiau natūralios gamtos ir žalumos, galima teigti, kad

individualių sodybų šeimininkai puošia savo sodybas juosdami tvoras iš natūresnių bei mūsų kraštui būdingų statybinių medžiagų.

Tyrimo metu Šiauliuose nepastebėta ir iš metalo lakštų pagamintų medinių tvorų imitacijų. Šios tvoros dar vadinamos modulinėmis arba metalinių dailylenčių tvoromis, jų neveikia aplinkos veiksniai. Tai mūsų šalies rinkoje taip pat naujovė, bet tikėtina šiuose tirtuose mikrorajonuose dar nespėjusi „prigyti“.

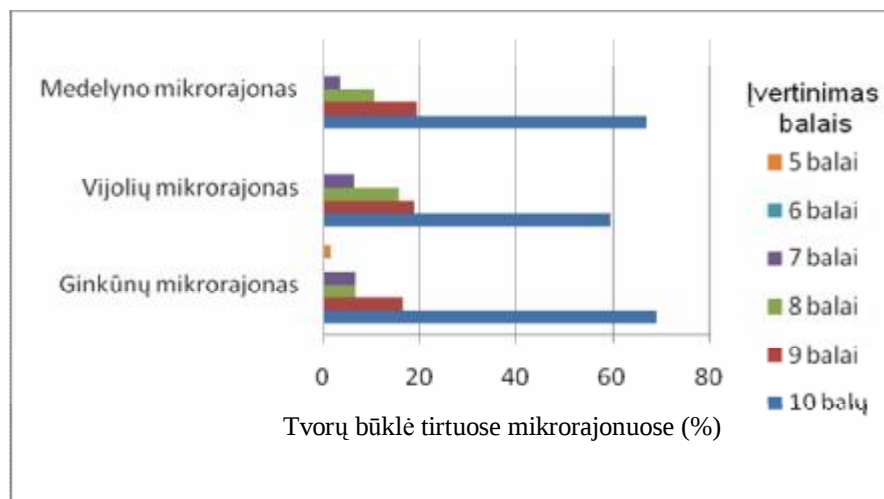
Lyginant gautus rezultatus pastebėta, kad Ginkūnų ir Medelyno mikrorajonuose būdingos aukštos tvoros, Vijolių mikrorajone labiausiai dominavo vidutinio aukščio tvoros.

45 pav. Tvorų aukščių pasiskirstymas

Vertinant ažūriškumą pastebėta, kad Vijolių mikrorajono individualiose sodybose dauguma yra mažai ažūriškos tvoros, o Ginkūnų ir Medelyno mikrorajonų individualiose sodybose vyraavo daug ažūriškos tvoros. Todėl galima daryti prielaidą, kad šių mikrorajonų gyventojai labiau linkę bendrauti ir yra atviresni nei Vijolių mikrorajono individualių sodybų gyventojai.

Įdomus faktas, kad nors vientisų tvorų įrengimas ir medžiagos kainuoja brangiai, bet visuose trijuose tirtuose mikrorajonuose gauti rezultatai parodė, kad daugelio individualių sodybų gyventojų tveria vientisas tvoras. Išanalizavus kiekvieno mikrorajono tyrimo rezultatus, nustatyta, kad vientisų tvorų buvo daugiau nei pusė iš visų tirtų tame rajone. Vertinant tvorų būklę rezultatai visuose tirtuose mikrorajonuose buvo panašūs: daugelis individualių sodybų tvorų įvertintos aukščiausiu balu. Medelyno ir Vijolių mikrorajone tvorų įvertintų žemiau 7 balų nenustatyta. Ginkūnų mikrorajone tik viena tvora įvertinta patenkinamai t.y. 5, visos kitos 60 vertintų tvorų įvertintos aukštesniu balu nei 7. Galima teigti, kad individualių sodybų gyventojai investavę didelius pinigus į tvoras supranta, kad reikia jas prižiūrėti, kad jos išliktų kuo ilgaamžiškesnės.

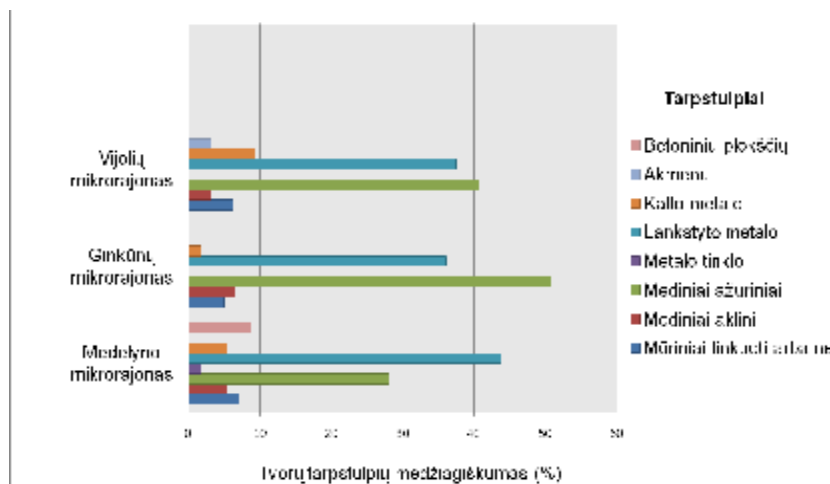

46 pav. Tvorų būklė tirtuose Šiaulių miesto mikrorajonuose

Tvoros yra gaminamos iš metalo, betono, medžio, akmenų, plytų, plastmasės, stiklo, metalo lakštų. Šiaulių mieste rasta tvorų pagamintų iš medžio, betono, metalo, akmenų ir plytų. Nerasta tvorų pagamintų iš plastmasės, stiklo ar metalo lakštų. Šiaulių mieste dominavo medinės ažūrinės tvoros. Vertinant medžiagas, iš kurių gaminamos tvoros, gauti rezultatai parodė, kad Vijolių mikrorajone daugiausia tvorų kombinacijų yra iš medžio. Iš visų 32 tirtų šio mikrorajono individualių sodybų tvorų 12 buvo mediniais tarpstulpiais, o stulpeliai metaliniai. Šio mikrorajono tvoroms visiškai nebūdingos betono blokų ir vielos tinklo tvoros. Betono blokų tvorų buvo tik viena, o vielos tinklo tvorų tyrimo metu nenustatyta.

Ginkūnų mikrorajone iš 61 tirtos individualių sodybų tvorų daugiausiai buvo medinių kombinuotų su plytomis. Atsisakoma pigesnių tvorų, tokių kaip metalo tinklo, nes iš visų tirtų tik 1 tvora buvo tvirta iš šios medžiagos.

Medelyno mikrorajone gauti rezultatai, kad labiausiai vyraavo metalinės tvoros kombinuotos su plytomis t.y metalinė tvora, o jos stulpeliai pagaminti iš plytų. Visiškai nepopuliarios buvo metalo tinklo tvoros, kurių šiame mikrorajone aptikta tik viena.

47 pav. Tvorų gamybai naudotos medžiagos tirtuose mikrorajonuose

Savo formomis labiausiai išsiskyrė tvoros, pagamintos iš lankstyto ar kalto metalo. Lankstyto metalo tvorų daugiausiai buvo Medelyno mikrorajone, o kalto metalo tvorų daugiausiai buvo Vijolių mikrorajone.

Nustatyta, kad visuose tirtuose Šiaulių miesto individualių sodybų mikrorajonuose svarbiausios tvorų atliekamos funkcijos yra privatumas, saugumas ir grožis. Apsauginė funkcinė labiausiai „išryškėjo“ Medelyno ir Ginkūnų mikrorajonų individualiose sodybose, nes juose aptikta daugiausiai aukštų tvorų. Galima numanyti, kad bendrauti labiausiai linkę yra Medelyno mikrorajono individualių sodybų gyventojai. Jų individualiose sodybose dominavo daug ažūriškos tvoros. Aklinos tvoros dominavo Ginkūnų mikrorajone, galima teigti, kad šių sodybų šeimininkai yra linkę saugoti savo privatumą ir nėra linkę bendrauti.

Tyrimo metu nustatyta, kad visos tyrime tirtos individualių sodybų tvoros buvo kombinuotos – pagamintos iš kelių medžiagų. Vertinant tvorų konstrukcijų būklę nustatyta, kad visos tyrimo metu tirtų individualių sodybų tvoros pastatytos kokybiškai t.y., nebuvo apgriuvusių, šalnų iškilnotų ar kitų veiksmų apgadintų, nekokybiškų tvorų. Pastebėta, kad Ginkūnų mikrorajone tvoros tvertos laikantis nustatytų reikalavimų Statybos techniniame reglamente 1.01.07:2002 priedo ištraukos: I-os nesudėtingi statiniai. Šiuo kriterijumi nei vienas individualių sodybų mikrorajonas neišsiskyrė taip, kaip Ginkūnai. Stogeliai buvo statomi pagal nustatytus reikalavimus, kad vanduo ar sniegas galėtų tinkamai nutekėti. Vijolių ir Medelyno mikrorajonų individualių sodybų tvoros tvertos kokybiškai, taip pat laikantis įstatymų, bet stogelius turėjo ne visos tvoros, kurioms pagal konstrukciją jie yra būtini.

IŠVADOS

1. Tyrimo metu nustatyta, kad individualių sodybų šeimininkams svarbiausios funkcijos yra privatumas, saugumas bei grožis.
2. Vijolių, Medelyno ir Ginkūnų individualių sodybų mikrorajone daugiausiai buvo aukštų tvorų, galima teigti, kad šių sodybų savininkams svarbiausia tvoros atliekama funkcija – apsauginė.
3. Nustatyta, kad Ginkūnų ir Vijolių mikrorajonuose daugiausia medinių ažūrinių tvorų, Medelyno mikrorajone lankstyto metalo tvorų.
4. Tyrimo metu nustatyta, kad tvorų tarpstulpiams dažniausiai naudojamas medis ir metalas, o stulpelius individualių sodybų gyventojai dažniausiai stato iš metalo ir plytų.
5. Savo formomis labiausiai išsiskyrė tvoros, pagamintos iš kalto ar lankstyto metalo.

6. Individualių sodybų tvoros nebuvo apželdintos augalais. Taip pat namų savininkai savo sklypuose šalia tvorų nesodina gyvatvorių.
7. Visos 150 tirtos individualių Vijolių, Medelyno ir Ginkūnų mikrorajonų sodybų tvoros įrengtos laikantis Statybų įstatyme numatytų reikalavimų.
8. Visos tirtos individualių sodybų tvoros buvo kombinuotos. Tvorų pagamintų tik iš vienos medžiagos, tyrimo metu nerasta.
9. Išskirtiniausių ir originaliausių tvorų dešimtuje vyravo metalinės tvoros.

Odeta Kėželienė

ŠIAULIŲ MIESTO INDIVIDUALIŲ SODYBŲ TVORŲ ĮVAIROVĖ

SANTRAUKA

Tvora - bet kokia užtvara apie kiemą, sodybą, daržą ar kitokį žemės sklypą (Lietuvių kalbos žodynas, 2008). Darbo objektas – Šiaulių miesto Medelyno, Ginkūnų ir Vijolių mikrorajonų individualių sodybų tvoros. Darbo tikslas – nustatyti tvorų funkcijas, formas ir konstrukcijas tirtuose individualiose sodybose Šiaulių miesto mikrorajonuose.

Darbo uždaviniai – 1. Nustatyti tvorų funkcijas, būdingas tiriuose Vijolių, Medelyno Ginkūnų individualių sodybų mikrorajonuose, remiantis tvorų ažūriškumu, aukščiu, derėjimu prie aplinkos ir būkle. 2. Nustatyti iš kokių medžiagų yra pagamintos tvoros, kurios išsiskiria

savo formomis. 3. Apibūdinti tvorų konstrukcijas Vijolių, Medelyno, Ginkūnų mikrorajonų individualiose sodybose. 4. Apibūdinti 10 išskirtinių, originalių individualių sodybų tvorų.

Darbo metodai – baigiamojo bakalauro darbo tyrimas buvo atliekamas Šiaulių miesto Medelyno, Ginkūnų, Vijolių individualių sodybų mikrorajonuose. Buvo įvertintos 150 individualių sodybų tvoros. Vertintos individualių sodybų tvoros fiksuotos nuotraukose, vizualiai vertintas tvorų ažūriškumas, aukštis, derėjimas prie aplinkos, medžiagiškumas, būklė, apibūdintos konstrukcijos bei medžiagos, iš kurių tvertos tvoros. Duomenys vedami į pagrindinę tvorų vertinimo lentelę. Analizuojant duomenis ir remiantis tvorų ažūriškumu, aukščiu, derėjimu prie aplinkos, medžiagiškumu ir būkle, tiriamos tvorų funkcijos, formos ir konstrukcijos Šiaulių miesto individualiose sodybose.

Tyrimo metu nustatyta, kad individualių sodybų šeimininkams svarbiausios funkcijos yra privatumas, saugumas bei grožis. Vijolių, Medelyno ir Ginkūnų individualių sodybų mikrorajone daugiausiai buvo aukštų tvorų, galima teigti, kad šių sodybų savininkams svarbiausia tvoros atliekama funkcija – apsauginė. Nustatyta, kad Ginkūnų ir Vijolių mikrorajonuose daugiausia medinių ažūrinių tvorų, Medelyno mikrorajone lankstyto metalo tvorų. Tyrimo metu nustatyta, kad tvorų tarpstulpiams dažniausiai naudojamas medis ir metalas, o stulpelius individualių sodybų gyventojai dažniausiai stato iš metalo ir plytų. Savo formomis labiausiai išsiskyrė tvoros, pagamintos iš kalto ar lankstyto metalo. Individualių sodybų tvoros nebuvo apželdintos augalais. Taip pat namų savininkai savo sklypuose šalia tvorų nesodina gyvatvorių. Visos 150 tirtos individualių Vijolių, Medelyno ir Ginkūnų mikrorajonų sodybų tvoros įrengtos laikantis Statybų įstatyme numatytų reikalavimų. Visos tirtos individualių sodybų tvoros buvo kombinuotos.

Odeta Kėželiienė

DIVERSITY OF FENCES OF PRIVATE HOMESTEADS IN ŠIAULIAI CITY

SUMMARY

Fence – any barrier enclosing a yard, homestead, garden or any other plot of land. Subject of the paper – fences of private homesteads in Medelynas, Ginkūnai and Vijoliai neighborhoods of Šiauliai city. Aim of the paper – to determine functions, forms and constructions of fences in neighborhoods of Šiauliai city under research.

Objectives of the paper – 1. To determine characteristic functions of fences in private homesteads in Medelynas, Ginkūnai and Vijoliai neighborhoods of Šiauliai city referring to openwork, height, consistency to environment and condition thereof. 2. To determine the

material composition of the fences distinguishing themselves by forms thereof. 3. To describe constructions of the fences in private homesteads of Vijoliai, Medelynas, Ginkūnai neighborhoods. 4. To describe 10 exclusive extraordinary fences of private homesteads.

Methods of the paper – research of the final bachelor's degree thesis was conducted in Medelynas, Ginkūnai and Vijoliai neighborhoods of Šiauliai city. 150 fences of private homesteads were assessed. Pictures depicting fences of private homesteads were assessed, openwork, height, consistency to environment, materiality and condition of the fences were assessed on the visual basis, constructions and materials used for fencing were described. The data were entered into the main table of fence assessment. Functions, forms and constructions of fences in private homesteads of Šiauliai city were examined by the analysis of data and on the basis of openwork, height, consistency to environment, materiality, condition of the fences.

The research showed that the owners of private homesteads regard the functions of privacy, security and beauty as the most significant ones. The number of high fences was greatest in Vijoliai, Medelynas and Ginkūnai neighborhoods, thus, it may be stated that the owners of the latter fences treat the function of security served by fences as the most important one. It was determined that there is the greatest number of wooden openwork fences in Ginkūnai and Vijoliai neighborhoods whereas fences of corrugated metal are the most frequent in Medelynas neighborhood. The research determined that wood and metal are most often used for the gaps between the fence columns, and residents of private homesteads most often build columns from metal and bricks. Fences of private homesteads were not planted with flora. All 150 fences in private homesteads of Vijoliai, Medelynas, Ginkūnai neighborhoods were constructed in accordance with the requirements set in Law on Construction.

LITERATŪRA

1. Bertašiūtė R., 2007. Lietuvos sodyba. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 6-7 p., 24-35 p.
2. Bertašiūtė R., Vasiliauskaitė, V., Žumbakienė, G., 2009. Rytų aukštaitijos tradicinė kaimo architektūra. Vilnius: Etninės kultūros globos tarybos sekretoriatas, 80-81 p.
3. Gavenavičienė J. Riba tarp čia ir ten. 2010. *Meisteris ir Margarita* 8 (12) p. 36-41
4. Gruiniūtė E. 2009. Tvorą reikalinga, tačiau kokia? *Rasos* 4 (276), p. 18-21
5. Jantra H. 1998. Mano sodo knyga. Kaip suplanuoti sodą. Kaunas: Tyrai, 16-18 p.
6. Jurkštienė A. Žaliosios erdvės vientisumas. 2009. *Sodo spalvos* 12 (156) p. 17-19
7. Jonienė V. Pastatysiu aukštą tvorą. 2007. *Sodo spalvos* 1 (121) p. 69-75
8. Juravičius A. Tvorą įrėminsime akmenimis. 2010. *Pasidarysiu pats* 9 (12) p. 4-6

9. Kandrotas V., 2007. Tavo valda. Sklypo tvarkymo žinytas. Kaunas: Dangus, 97-109 p.
10. Kazlauskas V. Tveriam tvirtą tvorą. 2010. *Pasidarysiu pats* 6 (12) p. 17-19
11. King D., 2007. Jūsų sodybai. Tvorą. Vilnius: Aktėja, 73-77 p.
12. Lietuvos Respublikos Statybos techninis reglamentas. 1996. Valst. žin., Nr.32-788; 2001, Nr. 101-3597.
13. Mačiulis A., 1997. Architektūra. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, p.
14. Mchoy P., 2002. Sodininko enciklopedija. Vilnius: Aktėja.
15. Misius R., 2000. Tvoros, vartai ir varteliai. Kaunas: Ūkininko patarėjas, 4-6 p., 8-9 p.,
16. Misius R., 2004. Mažoji kiemo architektūra. Kaunas: Ūkininko patarėjas, 18-26 p.
17. Simon H., 1997. Sodas. Ribos ir tvoros. Vilnius: Gamta, 73-83 p.
18. Vaidelienė J., Vaidelys J., 1999. Sodybos tvarkymo ABC. Kaunas: Ūkininko patarėjas, 4-5; 17 p.
19. Zarambienė R. Pasaulis už dailios tvoros. 2010. *Aplinka* 13 (13) p. 24-27
20. Vilniaus kalviai. 2008. Tvoros. [žiūrėta 2010-03-10]. Prieiga per internetą: <http://www.vilniauskalviai.lt/TVOROS/>.
21. Preikštas H., Tvoros. 2009. [žiūrėta 2010-03-03]. Prieiga per internetą: http://lt.lt.allconstructions.com/portal/categories/309/1/0/1/article/3911#x-postmessage-id=P7G7MV5FPSE069D5ND8LTD1096QJFK3D%7B%22x-requested-with%22%3A%22postmessage%22%2C%22source%22%3A%7B%22name%22%3A0%2C%22url%22%3A%22http%3A%2F%2Fjudek-anonsas.eturas.lt%2Fcake%2F%3Furl%3Dindex.php%26url%3D%26step_1_template%3Dindex-block%26custom_url%3Dhttp%3A%2F%2Fkeliones.anonsas.lt%2Feturas_paiseska%2F%26BLOCKID%3D26%26stopResize%3D1%22%7D%2C%22postmessage%22%3A%7B%22data%22%3A%7B%7D%2C%22type%22%3A%22top%22%2C%22callback%22%3A%22NDBNP1BKFLLCVAEOKT62B64A57KCCPEV%22%7D%7D Autorius nežinomas.
22. Lietuvos Respublikos seimas. 2010. Nesudėtingi (tarp jų laikini) statiniai. [žiūrėta 2010-03-03]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=165063.
23. Viktorija Matulevičienė. 2009. Plastikinės tvoros. [žiūrėta 2010-04-01]. Prieiga per internetą: <http://www.rojaussodai.lt/straipsnis.php?id=1186>.

24. UAB "Kaimo sodyba". Dažniausiai užduodami klausimai. [žiūrėta 2010-03-26]. Prieiga per internetą: < <http://www.plastikinestvoros.lt/index.php?p=frames&i=7&l=lt> >
25. Paulauskas L., 2010. Tvorų tipai. [žiūrėta 2010-03-26]. Prieiga per internetą: <http://www.ekspertai.lt/tvoros/straipsniai/tvoru_tipai>.
26. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Žodžio tarpstulpis reikšmė. [žiūrėta 2010-04-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.lki.lt/dlkz/>>.
27. Šiaulių miesto savivaldybės tinklapis. Miestas. [žiūrėta 2010-05-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.siauliai.lt/miestas/index.php>>.
28. Lietuvos Respublikos terminų bankas. Tvorą apibrėžimas. [žiūrėta 2011-04-16]. Prieiga per internetą: <http://terminai.vlkk.lt:10001/pls/tb/tb.result>
29. Шухман Ю., О чем говорит забор? 2007. *Дом* 2(12) p. 43-45